
Kaloomte

Yalok Chirix Ani Nim
Xwankil sa' Xch'och'el
Mayab'

Q'eqchi'

Xb'een

Tasal Hu

Mutul ut Awa'b'ejilal
Re'eb'eb' li K'anti'

Volumen 3

Li K'anti' Xsacheb'Chaq
Ru Li Ajaw

Tz'iib'anb'il xb'aan aj
E. K. Bolles

Jalam Uhinb'il xb'aan aj
NamSuny Bolles

Numsinb'il sa' Q'eqchi' xb'aan
Senaída Esperanza Ba Mucu

13.0.8.2.2 LC, 1 Ik', 5 K'ank'in

Sa' li jun xkak'aal re disiemp'r re mi chihab' 2020

Laj taqlanel Kan, toj reetal naq xchoy
xsachb'al li xch'och'el laj MUTUL
(Tikal), li xnimal xwankil xnumtaak
sa' xb'een xyanq tzuul Yukutan toj
chiru xtaqahil rokeb' iq'. Ab'an moko
xtz'aqlokta rik'in a'an, li ak' aj
jolominel Dzibanche', U K'ay Kan
(XYAAB' K'ANTI') ki xja' li rilob'aal
sa' rokeb' saq'e, bàrwi' xril jun chik
xtzak. Baakal Waywal (Palenke) a'an
li xnimalru li tenamit wank sa' x nub'aj
rokeb' saq'e ch'och'eleb aj mayab'.
Rechaninkil naraj naxye xk'aak'alenkil
li rokeb'aal li k'ayiil rik'ineb laj
Teotihuacan. Li Tenamit na k'utun naq
maani taa numtaaq sa' b'een, xb'aanaq
laj taqlanel eljenaq chaq sa' xyanqeb'
k'iila ajaw ,li neke' kolokre anajwank.
Jokan ut naq laj Kan kixkawresi rib'
rik'in li yalok, li yalok maawa' rik'in
laj jolominel rik'in b'an xsachb'aleb' li
ajaw.

9.7.9.0.0? (wuqlaju re li po octubre re li chihab' 582) Na ninq'ehiman ru laj Ak' jolominel.

Li Saq'ehil ix na helelnak ut na jubnak xyaab ut' sa' xb'een li ch'och, chanchan rilb'al li choql na kelelnak ut naruupank li xi'k', kaq moyink sa' xb'een li awinj k'al ut li k'iche' sa releb' iq'. Na sututnak chi terto sa xb'een jun li na'jej kaq moyink chachan rilb'al junaq mo'. Na sututnak ut na tz'uyink xyaab' jo' eb' li tenb'il wajb' ut jo' xyaab' xolb'. Chirix a'an wankeb' waqxaqib' aj paqonel yookeb' xk'amb'al retalil li tz'aqal ajaw Unen Kawiil. Ajaw li ch'och' ut xkamik li yu'am. Kama'an rilb'al jun pak'b'il etalil cruz k'uub'amb'il rik'in che' jo' rilb'al jun toon chi k'al, kama'an xnaq'ru b'atz'. Re roxloq'inkil li ajaw, li pak'b'il eetalil wank xjalam u jun q'uq yo chi purik chiru.

Chirix li tz'aqal eetalil yookeb' chi b'EEK cheekal winq wankeb' xjut a'q' ut wakatqeb' b'omb'il xik' sa' rismaleb' ut chi xk'atq yookeb' ajwi' chi ochb'eenink aj yalonel wakeb' rix ix chirixeb' b'ak'b'ileb' rismal xjolom ut wakatqeb' xninqal juzt'ch'ich' sa' ruq'eb'. Wakatqeb' ajei' ixq saqeb' raq' yookeb'chi xik' sa' ch'uut. Jokan ajwi' wakatqeb' xq'ool chi xkuxeb' raxmoyink rilb'al sa' xb'eneb' xtel. Sa' ruq'eb' wank saqi xi'k' ut lanlo'keb' xtel chi ninqi t'ikr. Uteb' li k'iila komon yookeb' sa' ch'ol b'EEK neke' reelank li raq' jalan jalanq rilb'al yookeb' xk'amb'al mayej ut tzakahemj neke' xb'alqusi rib'eb' sa li okeb'aal wank sa' releb' iq' re Baakal (Palenke) xnimal ru tenamit na ilok reeb' li wank sa' maril releb' iq' najt xteram re

Chiapas.

Li ch'ol b'eeek ki hulak sa' li tenamit yookeb xk'amb'al chiruatq tzuul ut kexyok bahatq li kawil roq ha' li na nume'k' sa li tenamit. Sa' li ru taq'a na keenaq rek'ankil ok sa' li xninqal na'jej, b'omb'ilatq chi kaq, q'an, rax, q'eq ut saq. Toj ak'aq xyiib'ankil li tusb'il pekil b'e ut ramb'il chi saqi pek li re. Waqib' li roq ha' raxmoyink ru nanume' sa' li tenamit ut nax jachi rib chiruheb' li ninqi tzuul ut na k'utunk xchaab'ilal choqre ruk'a' ut ratinob'aal li tenamit. Ut li ch'ina usil ch'ol b'eeek ki hulak chiru li loq'laj na'jej. B' arwi' wank laj taqlanel Kam Balam (K'anti'il Hix) xtaq' sa' xb'een li nimla na'jej sa eeb', ut kixk'e rib' sa xjajal li ajaw Unen Kawiil sa' rokeb' li warib' li loqlaj na'jej. Ut aran, ki loch xam chanchan wank sa' xjolom li ajaw ixq Ix Muwaan Mat. Sa' jun emel eb' li cheekal winq ke'xkut oxlaju roxk'aal ru ixim xujamb'il sa tiqwal xam. Jokan ajwi' ke'xkut pek ut xq'ol che' pom li na sununak xsahil xb'ook. Sa' xyi li xam kex t'orob' latz latzil b'olotz re k'eeb'al kawil xamlel.

Li xkomoneb' laj Baakal ke' nach'ok chaq ut ke' mayejak chiru laj Unen Kawiil sa' xheeb'il li nimla na'jej; kexk'e chiru kotkookil ob'en, jo' rilb'al xq'anal mol. Jokan ajwi' ke'k'e raam kaqi kejut kaqi ik. Wanchik kexk'e ak'ach b'ak'b'il roq, tuuxil noq' ut k'iila hal. Wankeb' ajwi' xe'risi xkik'eleb' xik jo'wi' reeb' kok'al li xe' risi sa' metz'ew ut rik'in li xkik'eleb' ruq' kexb'on li ajaw ixq toj reetal xkana chi kaq.

Rik'in li k'iila mayej, li xajok xtiklaak rik'ineb' li wankeb' che' sa' roq yookeb'xkotootinkil rib'eb' xb'aan xyaab' li temb'il wajb' ut li xolb'. Jun ch'uuteb'

li ixq narileb' li xrab'in laj Kam Balam, Ix Yohl Ik'nal (Ix Ool Ik'nal) (Ch'ina usil tuq'ixq xch'ool iq') kex tusrib' chi xajok rik'ineb' kok' pak'bil tz'I' rik'in seb' sa' ruq'eb', neke'xten li xaab' ut neke' pisk'ok. Li tuq'ix maak'a' muxlal jwal na lemtz'unk rilob'aal ut na q'unq'ut xsaajilal. Sa' li xajok xko'o ajwi' sa' xyaqeb' xk'eebal xtzol cho kotko ut kix k'ameb' xb'e chi junqaleb' yokb' chi sa' li kotkokil tzol, sa xyi wank jun tz'I' b'ak'b'o chiru jun oqech. Eb li ixq yokeb' chi xajok sa li kotkookil tzol naq ak hulakeb're sa xyi ki xaqliik li son ut jun cheekal ixq ki nach'ok chixk'atq li tz'i' ut kix k'ob' chi ch'iich' li xkux. Ch'anch'o xkana li tz'I' ki k'os xnimal xwakli ut xko'o chi majun tz'uqul xkik'el sa' li xyok'lal. Ut chirix a'an, Li tz'i' ki chal xjosq'il ok xpitzlenkilrib' toj reetal xsachb'esi rib'. Ix Yohl Ik'nal xtaqsi li tz'i' tu kixsutqisi rib'; naq ki el sa' li kotkookil tzol yook rek'asinkil li ruq' toj reetal xjuk'e' li tzol: a'an kinach'ok chi xk'atq li ajaw ixq sa' xeeb'il li nimla kab'l, kix q'axtesi li tz'i' sa xyanq li mayej. Laj jolominel ki saho' sa xh'ool ruk'in li xrab'in.

Toj eq'la re li kutan junchik chirix naq ak xraq'e' li mayejak, eb' li cheekal winq kex xok li kiila mayej li wank sa eb li eeb'ut kexk'am sa' xneb'aan li nimla najej. Chirix chik a'an kexk'am sa jul rub'el ch'och'. Li xam re li saqenk ink'a' jwal na k'utunk xb'aan li a'k'ab' li wank sa' b'een li maatan re ixim. Li kakaw, li k'um, li lemtz'il pek, li atz'am ut wanchik xkomon li jwal loq'. Ut aran muqb'il chaq li ak' b'ihomal. Eb' li ixq aj k'anjel ke'xjachi le tzakahemj re xtusbal sa' meex re wa'ak. Xyalomeb' xq'e' chi k'uub'ank xtib'el ak'ach chi chaqiru. Ut rik'in ru li supq'een kexk'uub' chi wank xya'al ke' xk'e' chaab'il atz'am rik'in li eljenaq chaq sa

li ha' re Yukatàn, xk'eeman naab'al rikil xrenaq jwal ra ut sa taa elq ruk'in li sunukil pim xk'eemank sa'. Eb' li ixq ke' iximak ut ke' buchik rik'in chun. Chirix a'an, chixjunileb' li ixq ayal chanruheb', ke ok xke'b'al li b'uch chiru ka', sa' li q'em kex k'e xtib'el ak'ach kex lan sa' xaqtul ut toja' naq xexchiq sa' ninqi uk'al.

Chiru li qoqyink jun li xnimal k'anti' na muhelank chru choxa. Chi oq'ob li musiq'ej wankeb' chi xk'atq xsa' jwal ninq sa' ruheb' neke' iloman reeb' li ral. wankeb' li b'oqb'ileb' ut aj tij aran kextz'api chi ninqi saqi tuuxil t'ikr. Chixjunileb' li ixq aj k'anjel uteb' li neke' rahob'tesiik rik'in laj Bakaal xexnujtesi chi xtib'el wa sa' eb' li sek' renaq junaqik te'tz'aq chi xjunileb. Eb' li poyanam xe' wa'ak chi sa xch'oolob rub'el kach'inaq xtiqwal li saq'enk xb'antioximak chiru laj taqlanel ut li ajaw rik'in li osob'tesinb'il tzakahemj.

Naq yook li tzekank , eb' li kok'al yookeb' chi b'atzunk. A Ix Yohl Iknal yook chi taqeeq xbaaneb' li xlo'y sa' xyanq rib' li nimla kab'l. Xko'o xmuqb'al rib' chiruheb' ki ok sa' jun li atinob'aal ut xtzap rib' aran, toj reetal naq xe'elk chaq li xlo'y aran. Moqon chik xb'aan xiw ki elk aran xko'o chirix li nimla kab'l barwi' xtaweb' jun ch'uut kok'al neb'aheb' yookeb' rilb'al naq yook chi batz'unk li tuq'ixq maak'a' xmuxul, jwal naq te'hulaq chiruheb' li b'atz'unk. Na reek'a naq moko juntaqeeq ta rilb'al rik'ineb', abanan ki ril jun ch'ina ixqa'al jwal tz'aj ut pejel li raq' li rilob'aal ut li rimal jwal tz'aj. Li ch'ina ixqa'al jwal ra xch'ool naq naxka'ya li Ix Yohl Iknal, chanchan naq maab'ar rilom junaq kama'an.

Li ch'iana usil tuq'ixq kixboqeb' li kok'al sa' ch'anch'o chi maak'a' eek'ank renaq te xik chirix

wanwi' li na'jej wank rub'el ch'och' b'arwi' nak'uulamank li mayej. Ut a'an kixq'axtesi li xmaatan sa' ruq'eb' ut xkoheb' chi se'seeb'ru ut kajo' naq xe saho'. Kix k'auxla naq eb' li kok'al te' sutqiiq sa' li neb'ahil teep li wank chirix li tenamit. Ix Yohl Iknal xtaaqiheb' re xk'eeb'al reetal chi najt. Ab'an eb' li kok'al xkoheb' sa rokeb' saq'e, xe'nume'q' sa xaal tzuul k'iche' ru,toj sa' releb' iq'. Xextoq ru kiib' li nima' raxmoyink ru, toj reetal naq xole'okaq sa jun li ch'ina na'jej sutb'il chi loq'laj kab'l jwal q'umeteb' ajchik ut uq'e'keb' ajchikre. Na k'utun naq xyolaak pim sa' jorlal ut sa' boll al li loq'laj kab'l. Junxil chaq kutan a'an xna'jeb' li ajaw, ab'an li ch'ina usil tuq'ixq maajunwa xhulak sa' li na'jej a'an, xb'aanaq li cheek'al winq neke' ril li na'jej b'arwi na uxmank li loq'onink rik'ineb' jalan poyanam maawa' reeb' laj Baakal. Ab'an li ch'ina usil tuq'ixq xsach xch'ool rilb'aleb li kok'al naq aran xe'xk'am li xmataneb' sa' rokeb'aal jun li loq'laj kab'l ut aran xril oxib' k'uub'amb'il ajaw che' ut q'aajenaqeb' ajchik ut wal xiw xiw rilb'al. ink'a' jwal k'i li mayej na ta'limank aran, ab'an naq xe' hulak li kok'al rik'in li maatan eb li cheek'al winq k'ajo' naq xe' saho'ok sa ch'ooleb' ut li maatan xe'xk'am chiruheb' li ajaw jo' mayej.

Ix Yohl Iknal maa junwa' rilomeb' ru li cheekal winq wankeb' aran sa xk'ab'a' naq moko aajelta ru choqre li xyuwa' Kam Balam. Ab'anan, usta tz'eqtaanamb'ileb' ut neb'aheb' neke' xyal xq'e chi paab'ankil eb' li jalanil ajaw li kub'enaq xwankileb', eb' a'an nekexnaw xyaalali li xwajikeb'. Eb' a'an nakexnaw naq li tzaqal aj jolominel wanjenaq chaq nutajeaqq xwankil a'an laj Kuk Balam, ab'anan maawa'

xkomon laj Baakal, a'an b'an xkomoneb' laj Toktan; rub'elaj chaq a'an xwank chaq laj Teotihuacan. A'an xkamok chaqre oxib' li tz'aqal ajaw li xk'ab'aheb': Balun Chan Yoon, Waxaklajun Yoon ut Balun Tzabku Ajaw. Xbanaq eb' li xb'een poyanam ke'wanchaq moko k'aayjenaqeb'ta chi loq'onink ab'l aj ajaw, eb' li cheekal winq xe' xjalru laj mayab' jo' eb': Jun Ajaw, K'inich Ajaw ut Unen Kawiil ut xexye naq a'neb' ajwi'. Chi jo'ka'an eb' li cheekal winq re laj Toktan xe'ruhank xloq'oninkil ut reechaninkil li xb'ihomaleb' li xpoyanam laj Baakal, ab'anan wank kok' ch'uut ink'a' neke raj xkanab'ankil eb' li ajaw, usta xik' ilb'ileb' rik'in li na ilmank.

Li k'iila tzekank toj yo chi hulajaq, eb' li winq li wankeb' sa' li nimla kab'l yookeb' sa' ninq'e toj reetal naq xe' lub', xe' wa'ak toj retal naq xe'nujak, xe ruk' li xsasa l xy'a'al ik'e ink'a' chik nekexkuy ut xe' sach k'auxeb'. Laj Kan Balam moko k'ayjenaq ta chi tzekank chi naab'al, xchunchu ban rilb'aleb' kajwi' mayib'k yo. Naq laj Yohl Ik'nal xrula'ni chaq li xyuwa'. A'an naxnaw naq xwank relq'ankil li mayej sa li yalb'ahix. Kixyere naq a'an jun ch'a'ajkilal li ma'ak'a' xkuyb'al b'arwi' naru na k'eeman ut b'orb'al xjosq'il eb' li ajaw. Chi se'se'ru xye kanaaq chi kama'an li xk'ulmank. Li awab'ej yook ajwi' chi mayib'k, ut an kixpatzre k'aut naq jwal neb'aheb' li kok'al ut a'an osob'tesinb'il. Li xyuwa' kixseeraq'I re sa' xtiklajik chaq li kutan li xjunkab'al isiik sa' xyanqeb' li rela' li poyanam. Kixyere naq junxil ki wank jun haq jun ajaw ixq xk'ab'a' Ix MuwaanMat, ki rala oxib'eb' ajaw, Jun Ajaw, Kinich Ajaw ut Unen Kawiil xe' wank choq' xawab'ej li choxa, li jun ch'uut chi poyanam

tawasinb'ileb ' sa' xch'och' laj Baakal ut chi kama'an
xexk'uub bar xe' elchaq li tenamit. Eb' li ak' ajaw a'an
xe'k'ee' xwankil ut anajwank re chik laj Kan Balam.
Jo'kan ajwi' xyere naq chi seeb' taa hulaq xhonal naq Ix
Yohl Iknal taa sumlaaq ut tixk'eheb're xtiqb'al li
wankilal. Rik'in li aatin a'an ki luktaak xch'ool li
tuqixq, chi seeb' tk'ulmanq tat kanaaq chik jo' nimla
tiikil poyanam ut takanaaq chi ixb'ej li xkach'inal.

9.7.9.5.5 (Lajeb' xka'k'aal re li po Enero re li chihab' 583) Xkamik laj Kan Balam re Baakal. Ix Yohl Iknal o'lajuhag chihab' wank re

Li yuwab'ej, rub'elaj naq chi tawmanq xb'eelom li Ix Yohl Iknal, ki yajer naq wank waqxaqlaju roxk'aal xchihab' re. Xb'aanaq na'bàl chihab' rokik xk'ulb'al xyajel chaqiheel ut jwal naq ki kub'eek raalal, li tz'akahemj nextzeka b'isb'o ut chaab'il xk'uub'ankil; jokan ajwi' ki mich'e'ek xtib'el li roq xb'aan li rahilal wank sa' xb'een; na reek'a xmay sa' ch'ool naq yook chi oso'k' li xyu'am. Jokan ut naq eb' li cheekal winq kexyoob' xsib'tehinkil rik'in risinkil li maaus aj musiq'ej rik'in, kexkol ajwi' li na'aj renaq ink'a' taa oq chaq junaq chik maaus aj yajel, ab'an chi moko jokan naru li awabej chi k'iraak. Ix Yohl Iknal yook ajwi chi xk'aak'alenkil, majunwa xkanab' xjunes usta sa' ch'och nawar yo'on wank wi' k'aru tk'ul li xyuwa' chiru qoqyink.

Sa' jun li qoqyink li yuwab'ej kixseeraq'i re naq li na'bej kixrahin raj ru junaq ralal teelom, ab'an naab'al rahilal kixk'ulchaq, yal na nume' li rilom. Toj reetal naq xkana sa yu'am ut ki tolaak jun li xk'uula'al a'an ut Ix Yohl Iknal, ab'anan jwalra kixk'ul li nab'ej sa' li honal a'an xb'aan xmay ki kam. Ab'an li yuwa'b'ej kajo' xnaq xyaab'ak naxnaw naq ink'a' truuq xk'iiresinkil xjunes li k'ula'al. Sa' xtiklajik chaq ak kawresinb'il xb'aan ani taa eechaninre li wankilal, usta eb' li xiq ink'a' k'eeb'ileb' sa' ajl, ab'an li na taqlank ink'a' sachso. Li awab'ej Kan Balam kixb'oqeb' eb li winq ut li

cheek re xning'ehinkil jun li esil naq li rixqa'al taa kanaaq sa' xna'aj rub'elaj naq tkamq. Kixye reeb' renaq ink'a' tkanaaq chi maani taqlanq li rixqa'al ta kanaaq chi awab'ejink ut naru na nume'k rik'in li wankilal barwi' elk chaq. Eb' li cheekal winq wankeb' rik'in laj Toktan maak'a kexye rik'in li yehom a'an xb'anaq maajunwa rilomeb', eb' a'an toj neke'x wech'I rix ut nekex patz' reeb' li ajaw ani naru chi kanaak sa li na'lej a'an. Laj jolominel reeb' li cheekal winq yal kirileb' ut jwal ch'ajj xkana sa' xch'ool ut kixye k'aut naq ink'a' truhanq taa kanaaq junaq winq ut kixye ajwi' reeb' naq li Ix Muwaan Mat a'an ajwi' xtikib'ank laj jolominel reeb' li ajaw. Jokan ajwi' xyeeb're naq tento naq twanq li tiikilal rikineb' li ixq ab'an maawa'aq chaqrab' anaq b'an jun na'leb'. Rik'in rab'inkil li k'aux li awa'b'ej ki saho'sa xch'ool ut yaal ajwi' chankeb'.

Maji' najtaq (sa 'b'een kutan re li po febrero re li chihab' 583), li awab'ej Kan Balam kix jiq'jiq'i rib' chi xk'atq li rixqa'al Ix Yohl Iknal sa' tuqtukilal. Li saaj ixq ki t'ane' ut kix japre chi maak'a' chik royb'enihom, toja'haq o'laju chihab' wank re toj maji' xk'ulub' kanaak xjunes.

9.7.10.3.8 (jun xka'k'aal re li po diciembre re li chihab' 583) Ix Yohl Ik'nal, xrab'in laj Kan Balam xq'axon sa xna'aj la Baakal

Ix Yohl Ik'nal rajlal kutan na yaab'ak, ut chi kaw xyaab' xkux q'axal ch'a'aj rab'inkil chiru li qoqyink junjunq. Sa' xk'ab'a sachik xyuwa' chiru ut naq xkanaak xjunes ink'a' chik na wa'ak ut yook chi b'aqo'k'. Ab'an tento naq taaxik chi uub'ej, kextaqla xb'oqb'al li k'iila komon re naq taak'eemanq Tento naq kawila xch'ool renaq chi kama'an eb' li awab'ej taqlanb'ileb' chaq xb'aan xwankil laj Bakaal ink'a' treek'a xiw, naq tz'aqonq rik'ineb' laj k'imal winq. Kex b'on li loqlaj na'jej chi kaq ut saq ut kexhel eb' li t'ikr jalan jalanq xb'onolre xk'ulb'aleb' sa sahil ch'oolejil li ula' ut eb' laj paab'anel. Ke' julak poyanam jalan jalanq xtenamiteb' re xk'ayinkil ch'ina usil k'aqreru. Li xsib'el ut xb'ook li tib' na sununak sa' xyi li k'ayiil, xxikil li choqink sa' xb'ehil li k'ayiil. Xe' hulak li awab'ej aj Pipa ut aj Sak Tzi chire li rokeb'aal li nimla tenamit jwal jalan rilb'aleb' sachso'keb' xch'ool li poyanam ke' kana. Yook li roxloqinkileb' naq xe hulak laj Wakab' (Poko Uinik) b'ak'b'o li rismal ut wank rax xik' sa xb'een, yook reek'asinkil rib' xb'aan xyaab' li temb'il wajb' ut li rix kok.

Li saq'ehil hix ki t'ane' sa' xyanqeb' li rahob'tesimb'ileb'; eb' li xkok'al nax muqeb' sa xik' ke ok chi b'ichank xb'aan xsahileb' ch'ool naq xe'ril li k'anti' qoqyink ru. Li nimla tenamit xnujak xb'aaneb' k'iila winq, ixq ut eb' kok'al wan yookatq'eb' chi atink

naq yookeb' chi xik sa' k'ayiil. Eb' laj k'ay texyal ruheb' chi xk'ayinkil t'ikr, chiqb'il sup q'een, chiqb'il ob'en ut uk'a' k'aj ixim ru ut kab' seer. Yookeb' chi xch'utub'ankil li kakaw xtzaq li xk'ayeb'. Eb' laj k'aak'alanel yookeb' xteeb'al li b'e re nume'k' sa li loq'laj na'jej. Renaq chixjunileb te' kanaaq sa' mu yook li temb'il wajb' ut li xolb' re li sahil ch'oolej. Chirixeb' laj wajb', laj xajonel ut eb' laj k'aak'alanel na k'utun li Ix Yohl Iknaal sa' xb'een li eeb' na lemtz'unk ch'ina usil q'ol chi xkux raxmoyink na k'utunk wank sa' xb'een xtel ut chiru xmaqab'. Wank ajwi' chiru ruq' raxmoyink pek ut nimla kotkookil q'ol li na k'ehok xwankil. Li xchapb'al rismal wank jalam u chiru ut xlemtz'il xik' q'uq'. Li k'iila poyanam yookeb roxloq'inkil li xk'anjel, xkub'eek chaq sa' li eeb' ut xolokaq sa li b'eeresib'aal jalam u. Li ch'ol b'eek ki nume'k' sa li tenamit, sa' li b'atz'uleb'aal b'olotz li wank sa' seeb'al; eb' li poyanam yookeb' xtiikisinkileb' rib' re rilb'al li xawab'ejeb'. Sa' ru'uj li oxukuutil pek wank sa' releb' iq' eb' li poyanam xe' rilchanru naq Ix Yohl Iknaal xko'o sa' xb'een li nomla ochoch. Naq xok sa' li loq'laj na'jej re xtawab'al xna'aj b'arwi' neke' wank li awa'b'ej, laj jolominel reeb' li cheekal winq kixk'ul jun li tasb'il b'arwi' tz'iib'anb'il xbihomaleb' laj taqlanel.

Jun ajaw oxlaju tzek (oob' re diciembre re li chihab' 3121 rubelaj xk'ulunik li kriist), sa li najter ajleb' kutan (Piktun) li ajaw ixq Ix Muwaan Mat xkub'e chaq sa choxa ut xch'e' li ch'och.

Kayib' Ajaw oxib' K'ank'in, (junlaju re agosto re li chihab' 3114 rub'elaj xk'ulunik li kriist), li ak' Piktun xhulak xk'ihal li xchihab' ut xtiklaak li Baktun.

Beleb' Ik' o'laju keh (waqxaqib' re noviembre re li

chihab' 2360 rub'elaj xk'ulunik li kriist) li Ajaw Jupiter, Jun Ajaw, xb'een ralar Ix Muwaan Mat xkub'e chaq sa' choxa ut xch'e' li ch'och'.

Oxlaju Kimi b'eelelaju keh (kab'laju re noviembre re li chihab' 2360 rub'elaj xk'ulunik li kriist) Ajaw marte, Kinich Ajaw, xkab' ralar Ix Muwaan Mat xkub'e chaq sa' choxa ut xch'e' li ch'och'.

Jun Ajaw oxlaju Mak (waqib' xka'k'aal re noviembre re li chihab' 2360 rub'elaj xk'ulunik li kriist) li Ajaw Saturno, Unen Kawiil, rox ralar Ix Muwaan Mat xkub'e chaq sa' choxa ut xh'e' li ch'och'.

Kiib Ik 0 Sak (oob' re septiembre re li chihab' 2325 rub'elaj xk'ulunik li kriist) ix Muwaan Mat, Ajaw ixq wank eetelil sa xjolom xhilank sa' xna'aj laj Baakal.

Chirix naq xe'wank cho'q awab'ej li ralar, eb' li oxib' chi Ajaw; Jun Ajaw a'an re li choxa, Kinich Ajaw reeb' li rahob'tesimb'il ut Unen Kawiil a'an re li ch'och'.

Jun K'an kiib' K'ayab (lajeeb' re marzo re li chihab' 431) Kuk Balam xtaw xna'aj laj Baakal.

Kaban lajeeb' Xul (b'eleeb 're agosto re li chihab' 435) K'iikel xtaw xna'aj laj Baakal.

Oxib' Etzinab junlaju Xul (waqxaqib' xka'k'aal re Julio re li chihab'487) Butz Sak Chi' ik xtaw xna'aj laj Baakal.

Oob' Kaban 0 Sotz' (oxib' re junio re li chihab' 501) Ahkal Mo Nab xtaw xna'aj laj Baakal.

Jun Imix kahib' Sip (kiib' re mayo re li chihab' 565) Akal Mo Nab' II xtaw xna'aj laj Baakal.

Lajeb' Eb 0 Wòo (waqib' re abril re li chihab' 572) Kan Balam xtaw xna'aj laj Baakal.

Anajwank, junlaju xka'k'aal re diciembre re li

chihab' 583) Ix Yohl Iknal xtaw xna'aj laj Baakal.

Choq're Ix Yohl Iknal laj taqlanel xyoob'ank rik'in Ix Muwaan ink'a' neke xkanab' rib'. Rik'in li Ix Yohl Iknal, Baakal nekex k'am li xmayejeb' chiru Ix Muwaan Mat uteb' li ralal.

Rik'in Ix Muwaan Mat uteb' li ralal jokan ajwi' Ix Yohl Iknal naxk''ul rosob'tesinkil aj Baakal.

Chirix a'an li awa'b'ej ixq kixk'ul jun eetalil wank xjalum u laj Baakal chiru, chiruheb naab'al li poyanam. Li eetalil lanlo sa jun li t'ikr jwal q'unru.

Eb' li xtaql laj Baakal xexk'e rib' sa tzol chiru li loq'laj ochoch ut xe' taqe' chi tertu re xq'axtesinkil tuuxil no'q' ut xik' q'uq', jokan ajwi' yookeb' chi b'ichank ut xloq'onilkil li chaabilal xna'leb' chiru li komonil. Sa' li kutan a'an (jun xka'k'aal re li po diciembre re li chihab' 583) li rixqa'al li awab'ej Kan Balam, Ix Yohl Iknal wank o'laju chihab' re naq xkana chi awab'ejink. Toj ak'aq xtawb'al xna'aj laj Baakal xb'aan, el laj nawonel chaq'rab' xexk'uub' rib' xsik'b'al junaq xb'eelom li Ix Yohl Iknal. Naab'aleb' li winq xe' nch'och chaq re xye'chinkileb' li ralal choq' xb'eelom li xiq renaq yiib' xjunkab'al li tz'aqal yaalre ab'anan li awab'ej ixq naxloq'oni li xk'anjel kixk'ul toj maji' naraj twanq xb'eelom. Naab'aleb' li saaj al ke'nach'och chaq chi xk'atq kexp'ak'atq xyajel chiru. A'an naxk'uleb' ut naril chiruheb' naq yookeb' xch'ool chirix, ab'an naxnaw naq ink'a' na maajun narajeb' wankeb xe'q'aj yookeb' xjosq'il, wan te'yaab'aq ut wank saheb' sa' xch'ool, ab'an wank jun poyanam xk'ab'a' K'an Àak (q'ani kok) ut a'an maajunwa xnach'och chi xk'atq li awab'ej; ki ch'iilank ut yo zk'eeb'al reetel li awab'ej

ixq.

Cho're junaq ixq, li winq a'an tiik xch'ool ut chaab'il na'leb' na hulak chiru b'atz'unk b'olotz. Li xseeb'al ch'ool rik'in batz'unk neke' hulak chiru li xkomon b'atz'unel uteb' laj ilol reeb'. Ix Yohl Iknal kiril jo' chaab'il rahom ab'anan choq' b'eloomej chanchan naq ink'a' chaab'il.

Ki kawresimank li sumlaak, ab'an laj K'an Àak tento naq troxloqi li xk'anjel li rixaqil ut ink'a' twan xwankil chi taqlank sa xb'een li awab'ej. Wib'aq chihab' chik xwanjik li sumlaak, xyo'laak li xb'een lalaleb', eb' li winq ut li cheek kie'saho' sa xch'ooln naq teelom xb'aanaq a'naq aj eechalre li xmaatan ut li xkolb'al laj Baakal. Moq'on chik li Ix Yohl Iknal ki osob'tesiik xka' wa rik'in xyo'lajik laj Janaab Pakal ch'och'o naq kawaq xwankil chi rilb'al.

Laj eechal junkab'al chi xyalaqta xsahil li xkawilal ut waklesinkilrib' chiru li lajeeb' chihab'. Rajlal naq na saqew eb' li ixq neke' xtz'ab' li xam ut neke' rapu renaq ink'a' taachupq xb'aanaq neke' chiqok k'ux. Naq ok xwoqxenk li u'k'a' nekexjek'i reeb' li xb'eelomeb'.

Li winq neke ch'utub'rib' sa' junmay re xtenq'ankileb' rib' chirib'il rib', neke' xk'aak'ale li jul ut li, naq wankeb' xhonal.

Li kok'al nekexik xk'atb'al li pim re awk, toj reetal naq na q'eqo' ut na chahir ru li ch'och'. Naq akru neke' xk'am li rawleb' che' re awk ixim sa' xyanq li pek. Moqon chik naq nayo'laak li k'al chiru li ch'och na t'aqresiik xb'aan li hab' raxraxru ut jwal ch'inaus na k'utun chiru li tzuul taq'a, wankatq ajwi' rax, kaq ut q'an ik, k'um, kenq ut wank chik xkomon. Rik'in li k'iila k'anjel neke'xbaanu naab'al li q'olom nekextaw,

neke'xik chi yoob'k' kej ut k'iche' aaq a'an neke'xtiw rik'ineb' li xjunkab'al. Li kok'al uteb' li ixq nekexik xokb'al ru li ki'il q'een na t'ane' chiru ch'och'rub'el k'iche' re rilb'al k'aru tana te'xtaw chaq. Toj jwal kok'eb' ut seeb'eb chi taqe'k' sa ruuj che' re xch'oqb'alru, re texk'am sa' rochoheb'. Neke' hulak chiru naq toj rax ru li kihil q'een ut jwal naab'al nekex k'am sa' rochoheb', li nab'ej neke'x k'e ratz'amil ut rikil naq nekexk'ux naq yook chi ewuuk li kutan.

Junchik li neke' hulak chiru xb'aanunkil naq neke' xkuti chi pek li rochoheb' li ch'ub' toj reetal naq nat'ane' chaq sa ch'och, neke' xpeji ut neke' xk'am li raleb' li ch'ub' re texchiq chi xk'ux.

Li ajleb' kutan (Haab) naxk'amchaq jun ninq'e rajlal junmay kutan xyanq, eb' li ixq neke' xik chi kayink sa' k'ayiil re laj Baakal, neke' xk'am chi kay li ink'a' chik nak'anjelak chiruheb'. Laj k'ay wankeb' sa' na'jej a'an neke' xyechi xk'ayeb' reeb' laj najtil na'jej chaljenaqeb sa releb' saq'e, Teotihuacan, eb' a'an neke' xk'amchaq sa' champa kaqi motzo', q'esnal pek re lochok xam, xpekal k'u q'eq xb'onol. Uteb' li neke' chal sa' rokeb' saq'e neke' xk'amchaq chi k'ay atz'am chi chakach, tuuxil noq' ut kakaw chi champa.

Li xkihal xbihomal li tenamit nakanaak choq' mayej, eb' li poyanam re laj Baakal nekexnaw naq lo rosob'tesinkileb' nachal rik'ineb' li oxib' chi Ajaw. Li xwanchaq na'aj sa' li loq'laj na'jej li na ilok sa rokeb' iq', li poyanam ch'olch'ookeb' chiru wi'taraj eb' li Ajaw wankeb; raj sa' tuqtuukilal rik'in li mayej ut li yalokq'e, ink'a' raj xe't'aneek' sa rahilal ut wi'hej, rik'in b'an xjosq'ileb' ut lab'aleb' li ajaw. Li tenamit k'ak'aalemb'il raj chru li rahilal, ch'ajkilal kolb'il raj chiru eb' li neke'

raj xyalb'al rix li awab'ej ixq. Li sajlil ixq awab'ej xch'oolani rilb'al sa' chaab'ilal li tenamit, li xwankilal junelik xwan sa' xjolom.

Baakal wank sa' nub'aj li rokeb' saq'e xch'ocheleb' laj mayab'; laj k'ay neke chal Teotihuacan yeeb'ileb're naq tex toqru Baakal re elq sa' sa releb' saq'e, ab'an aran wankeb li li rech aj k'ayil ut li xninqaleb'ru, Toninà, Yaxchilàn, Yokib (q'eqi pek) ut Bonampak. Eb' li rela' li poyanam ke kanaak aran, laj eechal junkab'al Kan xrexhani chi xjunil ru taq'a li xnaajeb' laj mayab', kach'in ajwi' xruhan xkolb'al rix laj Baakal sa' rokeb' saq'e ut Kopan li wank sa' releb' saq'e. kixyal xq'e Baakal ab'an li xk'ay maajun xmaq'ok chiru, xruhan raj xk'amb'al sa' rokeb' iq' choq're aj Pipa (Pomona) malaj toj Moral. Xru ral ajwi' xtaqlankil chi roqha' San Pedro Màrtir toj Mutul; malaj sa' xuk Waakal, jowi' sa li nima' Lacantun tij na hulak sa li nima' Pasiòn xk'aba'. Naraj xyeeb'al xruhank raj sutinkileb' li ink'a' useb' xnaleb'. renaq Baakal xruhank raj rilb'al li Ix Yohl Iknal chi xjunil Pipa ut Waakal.

9.8.0.0.0 (junmay re agosto re li chihab' 593) Waqxaqib' Katun. Xmayejankil Raq'eb' li oxib' chi Ajaw.

Sa' li junmay re li agosto li tenamit Baakal kixtikib' xning'enkil li waqxaqib' Katun, rajlal jun may chihab' na wank nimla ninq'e. sa li kutan a'an na lemt'zunk rilb'al li xsutam. Na lemt'zunk li chahim sa xb'een li loq'laj na'jej na kutuk li xam chiru li tz'ak ut jwal chaab'il na k'utun, li saajil awa'b'ej Ix Yohl Iknal wanchik oob' ka'k'aal chihab' re, ki el sa' xyanqeb' li k'iila poyanam ut xtaq'e sa xb'een jun li na'ajej jutz' sa' ru'uj; jutsuukeb' xb'aan jun ch'uut li cheek'al winq ut tuq'ixq. Li riq'ul li q'oqyink li waab'ej ki ok chi b'eek chiru li eeb' chi terto. Eb' li xpoyanam laj Baakal wankatq'eb' k'oj sa' xjolom ut laj Waakal yookeb' rilb'al li awa'b'ej naq yook chi ok sa xb'een li loq'laj kab'l wankeb' wi' li cheekal winq , li xb'eelom ut laj tz'iib' yookeb' chi ochb'eeninkre., kixwiq'ib' rib' chiru oxib' che' eetalil. Li xb'een a'an jun Ajaw, re li choxa. A'an jun eetalil chanchan jun toon chi che' nujenaq chi ch'ina usil q'ol sa' ru'uj ut chiru li ruq' na yo chi naab'eek xk'antihul qo'yink. Sa xjolom wan jun li q'uq'. Chiru wan jun saqenkil xam kam'an chik xna' li ajaw Ix Muwaan Mat.

Sa xkab'il ajaw a'an aj Kinich xk'ab'a' yoseb' li rahob'tesimb'ileb'. Li eetali a'an chanchan na ilok li sotz' k'och k'oo sa' xb'een kiib' xalxookil ch'iich'. Chiru li eetali salso jun xna'aj xam k'ob'o xsa' sa xyi wank xjolom ix ut xjolom k'anti'. Chi sa' li xam yook chi k'atk li may na xsib'e li k'anti'.

Roxil li ajaw Unen Kawiil, xtasil li yu'am sa xb'een li ruchi ch'och' chiru wan jun xna'aj xam kama'an xjolom li b'arz'. Nuk Yajaw Chan xnujtesi li xna'aj xam chi xq'ol li pom ut xloq'oni ru li oxib' chi ajaw.

Ix Yohl Iknaal xrulani li xib' chi ajaw rik'in jun xka'k'aal chi lanleb' t'ikrjalan jalanq xbonol ut ru. Kixye'eeb're li xmoos naq tix'keeb' ruk'a' Balche' li cheekal winq. Li saj ixq wank sa' ru'q' jun nimla sek' ut kixk'eeb' ruk'a' li eetalil sa' re. Jokan ajwi' li ckeekal winq xe uk'ak usta li saaj ink'a' uk'ak xb'aan naq a'an ixq. Naq ak xraqe' xk'eebaleb' chi tzekank kixt'z'aama chiruheb' li ajaw naq laj Baakal chi xkolaq chiru li ch'aajkilal ut rahilal chi rosob'tesiiq li ch'och ut chi wanq li yu'am ha'. Chirix chik a'an li xpoyanam laj Baakal xe xk'e nim la tzol re mayejak rik'in suninkil utz'uuj, k'um, ixim ut ik. Kaj' naq xe' saho' xch'ool li cheekal winq ut sa' rixche' xextz'iib'a retalil li mayej.

Laj Nuk Yajaw Chan k'ajo' naq xhulak chiru naq xril jun li eetalil naxk'aak'ale rokeb' li loq'laj na'jej. A'an jun ch'ina ixqa'al mare waqib' chihab' wank re xaqxo ut mak'ajo' xsahil ch'ool. Sa' xnaq'ru nak'utun naq kolb'il li xyu'am. Xaqxo sa' kaqi ch'och' chi maak'a' xaab' pojs xnaq'ru, na lemtz'unk xb'een rismal xb'aan saq'e ut q'eq lub'ink xtib'el.

Nuk Yajaw Chan, ink'a' sa wank kixchap jun sek' nujenaq chi kihil q'een kixkanab' chiroq ut a'an yal xse'e. naq li cheekal winq xe xk'am li mayej sa li loq'laj na'jej ki ok li q'oqyik sa' li tenamit. Laj Nuk Yajaw Chan yook cho hilank naq yook xnimamkil ru li awaj, ki rab'i jun li son xsaho' xsa' xc'hool xb'aan ut kiril li ch'ina neb'a' ixqa'al. Naq wank chi ch'anch'o kixpazt ani eb' li ajaw a'aan, ki sumeek naq a'aneb'

xejmusiq'anre xtiklajik Baaka. Kixseeraq'i ajwi' re naq junxil ki yolaak ju li ajaw ixq xk'ab'a' Ix Muwan Mat, naq a'an kiraj jun xkach'in xmajejak ut xyal xq'e. li xb'een ralal Jun Ajaw, xwan chiru li ch'och ut xawab'ejji li choxa ut aran wankeb' xmisiq' li xe'toon joheb' li chahim. Li ajaw xmayejak wichik ut xyal xq'e ut aran xyola li xkab'il ralal aj Kinich Ajaw, xwan chiru ch'och' ut ut xwank sa' xyanqeb' li rahob'tesimb'ileb', aran ajwi' xewank xyosil li ink'a' useb' xna'leb' ut li kamenaq. Jun sut chik li ajaw ixq xmayejak ut xyal xq'e ut xyo'la li roxil ralal aj Unen K'awil, xwank chiru ch'och ut xawab'ejji li ch'cho ut li neke'kam. Ix Muwaan xkana choq' xb'een awab'ej re Baakal; li ralaleb' xk'ajol nekex k'utb'esi xjolominkil li wank re li awab'ej Ix Yohl Iknaal. Laj Nuk Yajaw Chan kix patz' ani xk'ab'a' li ch'ina ixqa'al ut a'an xye naq Ix Saak Kuk. A'an xpatz' ma yooyokeb' sa oxib' li ralal li Ix Muwaan, xsumeek ink'a' yal sa' musiq'ej ajchik wankeb' ut a'an nakateril ut laat nakawileb' ut a'an ki saho' xch'ool rilb'aleb' li eetalil, jonaq junaq kach'in na saho' rik'in xb'atz'uul.

Li k'oj wankeb' sa xb'een li loq'laj ochoch a'an jwal xb'ihomal sa' xyanqeb' wank Nuun Ujol Cjakre li tenamit Waakalut Yax Kin tenamit Pipa. Toj saajeb' ut a'ak'aqeb' aj kok' jolominel chi jokan ut naq xtiklaak xniq'e waqxaqib' Katun.

Sa' li kutan junchik kexte li kayib'aal ba'arwi' wankeb' aj k'ay, aj paab'anel ut k'aleb'aal chi xye'chinkil yalaq k'aru. Sa' rox li qoqyink xe'ch'utlaaq li winaq chi chi xyalb'alrix li xb'ihomaleb' sa' li b'atz'uleb'aal bolotz.li xch'uut laj Baakal xe'el chaq sa' li b'e rik'in che', ramleb' tzelek, rixikej ut b'otb'ookil

che' xramb'aleb' xsa. Jolominb'ileb' xb'aan xb'elom Ix Yohl Iknal, K'anana Ak . jun li ch'uut wankeb' k'oj sa' jolom xe' okaq sa' li b'atz'uleb'aal re yalok u, sa xyanqeb' wank aj Nuun Ujol Chak ut aj Yax Kin. Li yoyanam keo ok chi pisk'ok sa' ru'uj che' neke' chiiq'ank kajchik maanatoqe' chi rub'eleb' yookeb' ajwi' ch'utub'ank tumin ut chaajeb're.

Ix Yohl xaqli chaq sa' xb'een li tz'ak ut xkutchaq jun li bolotz xpisk'ok chiru li ochoch tu toj sa' b'e kinaq. Eb' laj b'atz'unel yookeb' xpisk'onkileb' rib' re xketb'al li bolotz chi che', eb' li winq yookeb' xyalb'al xqe' xre xkutb'al li b'olotz b'arwi tento thulaq. Laj Yax Kin xt'ane' xb'aan xlub'ik ut eb' li xpoyanam aj Baakal yal yookeb' xse'b'al ut a'an kix patz' k'aut naq yookex chi se'b'al jun reeb' ki chaq'ok kixyere witaraj li oxib' chi ajaw nekexten'qa Baakal ink'a' raj xat lub' chankeb'.

Sa' li k'ayiil numtajenaq li poyanam yookeb' chi k'ayink ayal k'aruhatq. Wank yookeb' xye'chinkil pak'b'il sek' , chapleb' ut wck, wank yookeb' xsik'b'al tzakahemj, yook li b'atzunkmk ut naq xe'ril laj Nuun Ujol uy laj Yax Kin xe'ok chi kawuuk sa' li yalok u.

Chixjunil xexniq'eiru
ru li awabej sa li ruchich'och
xb'aanaq a'an aj taqlanel
ut aj k'aak'alehom.

Nuun Ujol xyal xq'e sa' li
b'atz'unk ut xyal xq'e
reetal xtiqob'a ki'k' xb'aan xutaan
xt'aene' sa' chiru ch'och ut li b'olotz.

Li xyaalalil li xmaatan sa li
loq'laj ochoch ayaal naxye li
xwankilal ut maajun
tixyalru rik'in.

Chru li ajaw ixq xe'mayejak
barwi' li ro'jachalil li
ixim xexk'ere renaq
kolb'ilaqb' chiru li rahilal.

Chiru li q'oqyink naq yook li tzebank xnach'ok
chaq aj Nuun Ujol Chak chi xk'atq laj Yax Kin
xyeeb'alre naq li uk'ak ut wa'ak yo b'antioxre Ix Yol
Iknal. Bantiox re ajwi' a'an wank li b'atz'unk b'olotz,
naq wank li xtumin, naq wank li kole'k' chiru rahilal,
naq laj Yax Kin ch'aaj xkana charu naq ixq truk chi
kolok.

Laj Nuun Ujol ut laj Yax Kin xe' xk'uub' jun li
ch'utam rik'in laj tz'amnaj Balam xawab'ej laj
Yaxchilam wan xwankil laj Kan rik'in. Nuun Ujol xyere
naxnaw naq laj U Kay Kan, xchunchuuk chaq sa'
xna'aj xwankil laj Kan aran Dzibanché, xraj
xkanab'ankil li k'arure sa' rokeb'aal saq'e x tenamiteb'
laj mayab'. Ink'a' xk'ulru li k'aux xb'anaq li wankil laj
Baakal ink'a' Naru xsachb'al. Laj Nuun Ujol xchaq'ok
naxnaw xkub'sinkil xwankil li ixq. Itzamnaj Balam
kixyere naq li oxib' chi ajaw wank chaq xwankil
xkolb'al li tenamit sa' xtiklajik chaq li kutan ut maaani
naru rik'ineb'. Laj Nuun Ujol sume a'wachik li oxib'
chi ajaw xk'ehok xkawil laj Baakal. Li xye a'an naq
texju'k' li oxib chi ajaw re xketb'al li Ix Yohl eanaq laj
Itzamnaj Balam taqeq xwankil li xb'ihomal. Renaq chi

kama'an laj Balam treek'a li chaqiheel xpatz'b'il
xb'aan laj U Kay renaq twanq xk'eeb'al xloq'al li wank
xwankil.

9.8.5.13.10 (Jun xka'k'aal re abril re li chihab' 599) Li awab'el kix rach'ab' pleetik rik'in li oxib' chi ajaw re Baakal

Chiru waqib' chihab' laj Ix Sak Kuk xwank xk'aak'alenkil li oxb' chi ajaw, xrileb' ut k'e xwaaeb'. Xk'i sa xyanqeb' li cheekal winq ut laj tz'iib'; b'antiox reb' a'an kixtzol li tz'iib'ak renaq xnaw li xna'leb; laj Baakal uteb li xyos; jokaneb' ajwi' li cheek xexnaw naab'al honal naraj xtzolb'al xnawb'al li numjenaq ut li chalel chiruheb'. Li cheekal winq yookeb' xk'aak'alenkil a'an ab'an li oxib' chi ajaw jwal wichik naq kexra chiru laj Nuk Yajaw, li cheekal winq xkilok chaq rix k'ajo' naq naxra naxk'eheb xwa rajlal kutan na aatinak ajwi' rik'ineb' sa' jalan antinob'aal chirix li na nume' sa' xk'aux. li tuq'ixq rajlal naxk'e chiru saq'e jun li ch'inausil t'ikr, kaw kaw naxka'ya eb' li eetalil toj reetal na jala li xk'aux ut li rilob'aal xb'aaneb'.

Naq wank chiru li saq'e ki reek'a xch'ich'i', xyajel na siksot xb'aan xiw, kixchunub' rib' chirueb' li eetal xkaya jun reeb' a'an, chanchan tawi naq yookeb' chi aatinak. Ki ilok chiru li q'oqyinkil choxa ut xko'o sa' aanil sa' tertto xteram rilb'aleb' laj Venus ut laj Jupiter naq yookeb' chi pleetik. K'e ajwi' rilob'aal sa' xb'een li tenamit. Yo xsikb'al li xiwxiw sa' li q'oqyink ab'an ink'a'a na k'utunk xb'aan li aak'ab' rub'el xmuhel li po. Li xIx Kuk xkub'e chaq sa; aanil xko'o sa rochoch laj Nuk Yajaw Chan xyeeb'alre naq yochaq chi nach'ok li rahilal; li cheekal winq xrab'i ut junpaat xpaab'xkoheb' sa' aanil sa' li nimla ochoch re xyalb'al xwaklesinkil laj nakom, jun winq jwal kaw rib', Chok Balam, uteb' laj

k'aak'alenel xe'risi chaq li awab'ej Yohl sa' xna'aj lamb'ilo chaq sa' jun li nimla t'ikr. Ix Sak Kux yook xtaqsinkil li ruq' ut xk'utb'al li ninqi t'ikr re xyeeb'al resil li ch'a'ajkil yo chi chalk sa' xb'eeneb'. Li awab'ej ixq xyere li ixqa'al sa' xyaalal ut ajwi' laj Chok Balam naq tkubsi li xch'iich ut li xramleb,' xkaya ajwi chi kaw laj Nuk Yajaw. Naq kixte xt'ikrul li xwarib'aal kirab'i chi najt yaab' kuxej sa' b'e naxsak'rib sa xyanq li nimla kab'l. Maani chik na eek'ank re rab'inkil chi us; toj reetal naq xnach'ok chaq nekerab'i a'an jun aj puub' yook xsutinkil rib' sa' li na'jej a'an. Laj nakom kixye xe chal chi qa ketb'al, Ix Yohl xkub'e li rilob'aal ut li xyaab' li xolb' yook chi eek'ank. Eb' laj k'aak'anel xe'xsut li awab'ej. Uteb' laj puub' kexkawresi rib' sa' li nimla kab'l re xsumenkil li pleet yoochaq chi nach'ok.

Ix Sak Kuk xk'e reetal naq moko a'an ta xyalal yookeb', ki ok xiw rilb'al naq xexkanab' xjunes li eetalil, xjap re xyeeb'al re laj Nuk Yajaw naq eb' li ajaw wankeb' ch'a'ajkilal, xyal xtoqb'al ru li na'jej b'arwi' wanke'b laj k'aak'alenel, ab'an kirame' xb'aan aj Ajen Yohl Mat ut xch'ilaak. A'an ink'a' xk'ul ru xch'uy sa' xnaq'ru xko'o sa' aanil ut chiru naq yook chi juk'ek' li eetalil.

Na tz'ab'lunk xam sa' ru'uj li tusb'il pek, laj puub' kamaneb li sank neke' ch'olnak chi taq'ek' sa' li eeb', yook chi k'atk li warib'aal numtajel chi xam sa', li yookeb' chi b'aanunk li ch'a'ajkilal wankeb' q'esnal che' sa ruq'eb' , xkoheb' sa' b'e toj reetal naq xe' oso' chi elelik sa' k'iche'. Naq xnume'chik li ch'a'ajkilal eb' li komon k'ajo' naq xe'raho xch'ool rilb'al li eetalil jorimb'il chik. Li resilal ch'ajkilal xk'ulman xko'o resil sa eb' li jalanchik na'jej ut ink'a' chik neke'xkuy

xmayeb' xch'ool. Li Ix Sak Kuk xmuq rib' sa' xuk li nimla kab'l yook rilb'al naq yook chi k'atk li loq'laj na'jej, sachso xch'ool rilb'al, k'ajo' naq yook chi yaab'ak xjunes, xel xwara xchalje' xkamik ut keho' li xjunxaqalil.

Li xchuhil li sib' xiikil naq xsaqewink li kutan, li Ix Yohl xch'utub'eb' li winq jwal kaweb'rib' aj paab'aneleb' ut cheekal winq sa' xmu li nimla kab'l. naxyal xsachb'al sa' ch'ool li xk'ulman, kixpatz reeb' ani xyalok rik'ineb' ut k'aut. Kichaq'ok laj Chok Balam xye, ink'a' xe'nawmank ru chi tz'aqal, ab'an wank reeb' kixnaw ru jo'eb' laj Nuun Ujol Chak re Wakaab' ut laj Ahiin Chan Ahk re Pipa malaj Pomona.

Laj k'anjel chiru li awab'ej xe' sach'ool rab'inkil resil li xk'ulman, xbaanaq ink'a neke xpaab' naq li wiib'eb' xkomonil xe'b'aanunk re li ch'a'ajkilal. Chanru naq li wiib' chi kok' awab'ej xik' te'ril li na'jej Baakal. Jun reeb' laj puub' xye moko kaweb' ta wachik rib' ab'an xe'nawmank anieb' chik xkomoneb', wank xe' xmuqrib' chirix xik' xuleb' re aj Yaxchilán li wank sa' releb' saq'e beeresimb'il xb'aan li jwak kaw rib' a'an laj Itzamnaaj Balam. A'an li ink'a na tawmanru, ¿ k'aut rajom chi pleetik? Xb'aanaq laj Itzamnaaj moko jwal kawta wachik rib' chi pleetik rik'in aj Baakal, xb'aanaq laj jolominel xk'e wankil re sa' xtiklajik chaq li kutan. Laj Nuk Yajaw xyere mare wachik xtaql laj Yaxchilán naq aj kapak'al ueb', xk'ulman chikan li rahilal maak'a' xjelenkil kajchik na kaanakqe yiib'ankil reeqaj sa' junpaat chaneb'; ki k'uub'amank jalan chik eetalil, xe'atinak chirix Ix Sak, naq ak reek'ahom chaq wan kutan naq jo'kan tk'ulman; chijunileb' xexye naq li ch'ina neb'a' ixqa'al wank jalan maxnaw ut nareek'a. laj

Nuk Yajaw xk'e xwakil naq li ixqa'al Ix Sak tkanaaq cho'q aj kolonel ut k'aak'alanel reeb' li ajaw, jo' naq wanchaq laj yehol esil (profet) Chilan, re rosob' resinkil eb' li ak' eetali ajaw.

Li Ix Yohl Iknal ink'a' jwal naxk'ul ru, rik'in li xnawom li ixqa'al. Yook chi ab'iik chaab'il aatin chirix, xhulak rik'ineb' jalan ochooch rik'ineb' laj kehol ixim, ut rik'ineb' laj puch'unel, jo'eb' li winq li yookeb' chi uk'ak sa' k'al, nke' saho' xch'ool rab'inkil li chaabil esil chirix li ixq Chilan, mare anchal te wakliiq chaq li oxib' chi ajaw chiru chankeb', li ch'aajkilal ki k'ulmank chiru li q'oqyink nume' xq'aj rik'in ak' oyb'enink chiru li kutan chalel.

(599?) Ix Sak Kuk (12) Rosob'tesinkil ak' Eetalil.

Laj Nuk Yajaw yook xb'eeninkilrib' jo' junaq aj tz'amahom tumin chire b'e , yook xsik'b'al xk'anjel re pech'ok che'. Ma ani na ajok k'ulukre xb'anaq mare ink'a'us xna'leb' malaj ink'a' naxnaw k'anjelak chankeb're, toj reetal naq jun aj peech' xk'ulukre. Xb'enwax xexyiib' jun ochoch rik'in che', rik'in seb' ut k'im kexb'on chi saq. Nuk Yajaw xhulak rik'in Ix Sak Kuk, naq wan oxlaju chihab' re ut laj peech' iq'hook chi taab' jun xtoon sutz'uj xb'aan. Laj peech' xroksi li xtoon che' sa rochoch li Ix Sak rochb'een laj Nuk Yajaw, kextz'ap rib' sa' ochoch. Li cheekal winq ki xsuti sa' pom sa' chi xjunil li na'jej xe'xb'on chi sib' renaq te' wiqib' rib' chiru chi kama'an te' koleq xb'aan li maaus aj musiq'ej. Ke xk'at chaqi xaq may chiru jo' naxb'aanu Ix Mat; toj reetal naq xsib'e rik'in xb'ook ut jwal jaq'jaq' rutz'bal.

Ix Sak, xtijok ut xtz'aamak chiru li Ix Muwaan ink'a' na eek'ank. Sa' xkab'il li kutan xtijok wichik chiru, ut li ajaw ink'a' na eek'ank, sa' rox kutan junsut chik xtz'aamak ut xtijok chir, lix xam Ix Muwaan xloch xnimal xamlel, li xmuhel laj Hun Ajaw xwakli xamlel, xatinakx, xajok ut xq'alu li che'. Li che' xk'ul xwankilal ut aran xtikla xyiib'ankil . ke'roksi laj peech'che' sa' ochoch rik'in xsaqenk li xam laj peech' xhok chi yiib'ankil choq' jalam u laj Hun Ajaw xb'een ralal li Ix Muwaan Mat. Rajlal kutan li Ix Sak naxset li rich'mul xik chi xk'aj lemtz'il pek ut najk'e chi ruk' li xkik'el li yiib'amb'il eetalil, renaq yooq chi k'iik. Xyajer

xb'aan li yot'ok ch'ool jo'kan ajwi' xb'aan xjoyb'al li xkik'el. Sa' xchoyb'al xyiib'ankil li eetali mak'ajo' naq xchal xlubik xti'bel toj reetal naq xyaalo' xyiib'ankil laj Jun Ajaw, a'an xb'een kexyiib' xaqxo xkana chanchan jun toon li che' nujenaq chi q'ol wank reetalil k'anti' ut q'uq' chi xkux, li ixqa'al xiikil naq naxra. Xlan sa' t'ikr jo' junaq k'ula'al ut kixk'e sa' jun kaxon che. Li cheekal winq laj peech' che ut li ixqa'al k'ajo' naq te lub'q naq yookeb' chi elk sa' li ochok, ab'an sa' muqmu ut chi ch'anch'o yookeb' chaq chi chalk naab'a li winq, ixq ut kok'al wankchaq jalan jalanq chi maatan rik'ineb', laj Nuk Yajaw xko'o sa li loq'laj na'jej rochb'een laj peech' na ilokre li eetali. Ix Sak Kuk rochn'eeneb xiikol laj paab'anel xe'taqe' sa li eeb' re li nimla ochoch li toj kexyiib' wichik barwi' wank li ak' eetali, chiru xextz'ab' li xam re xk'eebal chi q'ixink ut ut sib'enkil sa' xq'ol pom.

Laj Nuk Yajaw xseeraq'i naq junxil chaq li ajaw Ix Muwaan kajo' naq rahinru junaq ralal xyal xq'e xyiib'ankil tojreetal xk'e xkik'elre a'an ut laj Hun Ajaw, xch'e li ch'och' ut xkana choq' aj eechalre choxa.

Sa' li kutan a'in sa' xk'ab'aeb' li wiib' Ix Muwaan ut Ix Sak, xexyal xq'e rik'ineb' xkik'el ut ch'ool xk'uub'ankil laj Hun Ajaw che' naq xwanchaq. Ix Kuk xchunla chi wiq'wo xk'e li xraham ut sahil ch'ool jo junaq nab'ej. Eb' li k'iila tenamit xexk'e rib' sa' tzol re ok chi rilb'al laj Hun Ajaw xexk'amatq maatan ut xtijeb' renaq te'osob'tesiiq xb'aan ut che'koleq' xb'aan li maaus.

Laj Nuk Yajaw ink'a' xb'ay, sa li po junchik (Uinal) kixkawresi jun chik mayejakre laj Kinich Ajaw, r xyoseb' laj puub, li rahob'tesinb'ileb' ut kab'il roxileb'

li ajaw, kexk'e chi junajwa choq' xkab'il eetalil sa' li loq'laj na'jej. Li Ix Sak Kuk xyal xq'e ut tento ajwi' xhilank naab'al kutank sa li loq'laj na'jej, na reek'a naq maak'a' chik xmetz'ew yal b'ayaq naq naxwaklesi xjолоm, naq wank chiru li ch'och chi hilank ajho rilb'aleb' li eetalil, naxloqoniheb' sa xch'ool ut na saho' rik'ineb'. Laj Nuk Yajaw naril naq maak'a' chik xmetz'ew x k'auxla naq mare k'aru tk'ul, ab'anan toj junchik li mayejak taawanq renaq li tenamit teosob'tesiiq xb'aaneb' li oxib' chi ajaw.

9.8.8.17.9 (oxib' ka'k'aal re li po junio re li chihab' 602) Ix Sak Kuk ki kanaak choq' Ajaw re Ix Muwaan Mat

Nuk Yajaw Chan ut Ix Sak Kuk xe' ok roxsutil sa' li najej chi maak'a'a neke' reek'a xbaan li mayejak xb'aanumank, Ix Sak ki ok sa' metz'ew sa rox li mayejak re xk'eebal reetal ma us mala ink'a' li yook chiwank , sachso xch'ool xkana li cheeka winq rilbjal, ab'an maajunwa tkanaaq chi maak'a' xyos. Ki xkuy xsa ut xtijok , ab'an ink'a' naril li xwankilal li ajaw. Naq yook chi nume'k li kutan ki ok reek'ankil xiw xyere li Ix Muwaan naq traatina, ab'an ink'a' xchaqb'eek. Li po ak xyoo sachk li repom chiru li choxa, li cheekal winq kixk'e xkomon li xaq may sa' xam li Ix Sak yook chi chalk xtitz'ik. Ab'an xreek'a jun musiq'ej, ut a'an xte li rilob'aal yook xsib'el li q'olpom, ki ok chi xajok ut xk'ut rixqilal rik'in xb'ak'b'al rismal jalan jalanq xyiib'ankil wankatq eetalil chiru. Ki aatinaak xb'aan li eetali xye're chi oq'ob' li chihab' xnume' ut laj taqlanel xayiiib' chaq na jaye' chi hulak roso'jik xb'aan li kamk Janaab Pakal. Li ralal laj Unen Kawiil, xk'e' raj wankil jo poyanam renaq re xtikib'ankil jolomink, ut xk'amb'al Baakal sa' roso'jik Piktun. Jokan ut naq aajelru naq IX Sak taa kamq ut tib'elejoq' jo' li Ix Muwaan. Laj Nuk Yajaw, xrab'i raatin li ixqa'al ut xk'e reetal li xtz'umalre naq yook chi aatinak. Xye b'ar taaxik, li xmatk' naril ut li rek'ahom.

Toj eq'la re li kutan jun chik laj Nuk Yajaw, xrisi li ixqa'al sa' li na'jej. Chirix yookeb' chi oyb'enink jun ch'uuteb' li cheekal winq. Kexk'e sa' jun li ab'

b'ak'b'o chiru che' ke xk'am sa' xb'eeneb' xtel, sa' ch'utch'u xexk'am sa' jun li k'iche chirix li na'jej Baakal toj sa' releb' iq'. Jun kutan rokikeb' chi b'eek naq xextaw jun nimha' chiru taq'a xe'roksi sa' jun li jukub' renaq chiroq li ha' Xanil texk'am. Sa li kutan junchik xe'taw jun li nimla tzuul sa' releb' iq'. Naq eb' laj k'amolre li jukub' xerab'i naq xmoq sa' xyanq li tzuul ut xrepok xamlel, ut sa' junpaat xe' xjal xb'eheb', naq xe' xk'e reetal ak wankeb' chiru b'arwi' jwal najt xteram na t'ane' li roq ha'.

Li ha' na elchaq sa' chiru li tzuul nakeenaq reek'ankil ut na lemnak xraxilru naq na xk'ulrib' rik'in li jun chik nimha' wanktaq'e'q. Li ch'uut xe'el sa' li jukib' kextaqsi li ixqa'al sa li k'amleb' eetalil, kexchap xb'eeb' sa' li k'che' barwi' na t'ane jun ch'ina roqha' ut aran xe'hilank. Laj Nuk Yajaw kixk'am li Ix Sak Kuk sa xyanq wiib' li kok' yu'am ha' na pojnak rob', na k'utun naq xiw xiw nume'k' chiru mare anchal t'ane'q' li ixqa'al.

Jun reeb' li cheek xq'alu li ixqa'al xyere li xexk'ul Ix Muwaan li xkok'aleb' ut li yaal re chanru naq xe'wank chaq junxil. Chirix chik a'an xyere ajwi' naq li yaalire taayolaaq wichik. Ix Sak taakamq kajwi renaq yo'laaq wichik jo' li Ix Muwaan Mat. Ix Muwaan taayo'laaq raj re xk'eeb'al rixqilal Unen Kawiil. Unen Kawiil taayolaaq raj re naq tk'ab'ain Janaab Pakal re xaqab'ankil wankil jo aj eechalre li ruchich'och' ut li rosojikeb' li wankeb rik'in. Laj Nuk Yajaw xkut chi ha' li ixqa'al xk'ame' sa' xchamal re xrahobtesinkil, ink'a' chik na eek'ank . yook risinkil iq' ut ha' sa' re li kixji'q', ab'an rik'in li xyalb'alrix ut xchamal li ha' xkanab' misiq'ak. Re k'ojob'ankil li raam ki ilok taq'a

ut xril laj Saturno li xmuhel laj Unen Kawiil na sututnak chiru ha' na lemtz'unk sa' xyanqeb' li rahob'tesimb'ileb', junpaataq xk'utun chaq xmuhel Ix Muwaan Mat kinach'ok chi xk'atq ut xq'alu. Ki ilok chi najt sa ru li saq'e ut naxmoy ru li saqi pek sa li na'jej. Eb' li yoyookeb' xe'jala rilob'aaleb', xk'ulub'an li xikik sa' xyanqeb' li neke' k'uluk rahilal ki saho' sa' xch'ool rik'in li xkamik. Chire li roqha' ajmaak ru yoo reek'ankil li rahilal xk'ul, ut yook chi ok wichik li xmusiq'. Laj Nuk Yajaw k'ajo naq saho' sa ch'ool naq ki xq'aru li kamk. Moqon chik xe' q'aj chaq wichik toj Baakal.

Sa' ch'olb'eek xexk'am chaq li reetalil laj Unen Kawiil toj sa' li loq'laj na'jej. Sa li qoqyink a'an Ix Sak jwal lub'lu xeril chi kama'an xexk'am sa b'een li tusb'il pek sa' aak'ab', re royb'eninkil li xmusiq' nasutnak chaq ut royb'eninkil li xq'ajik chaq wichik. K'ame' chi jilank sa' xnajeb' li ajaw, laj Nuk Yajaw yook xk'aak'alenkil xjunes ut li loq'onink yook. Ix Sak xwiqlaak chiruheb' li xjala u laj laj Hun Ajaw, laj Kinich Ajaw ut laj Unen Kawiil; li xna'aj xam li Ix Muwaan xwakli xamlal li che' ut xaq may. Li ixqa'al ki ok chi tijok , naq xraqe' kixk'ob' li ru'uj raq' chi k'ix ut xch'ik jun li k'aam baq xsa' chiru. Ki xaqli jun paat ut kixkawila ch'ool xkelonkil li k'aam toj reetal xjache' li ru'uj raq'. Ki t'ane' xkanab' chi elk li xkik'el li nael sa're yook chi naq sa jun li lek'leb'. Li cheekal winq yook xmesb'al chi hu li xkik'el ut naxkut sa' xam . Xiikil naq wakliik chaq li sib' xbaan xnujak sa' ru'uj li ochoch, Ix Sak xiikil naq el li xkik'el xb'on li raq' kaq kaq ajchik na k'utun ut yal na b'oolank ajchik.

Nuk Yajaw yal naxkaya ajchik, xril naq yook chi

sachk li reek'ahom ut k'auxl. Kix kut jun q'aal chik li chaqi xaq may sa' li xam ut li sib'el xnumtaak wichik sa' li ochoch. Ut a'an na b'oolank ajchik yook rilb'al laj Saturno ut xyere: Unen Kawiil kim sa' lin sa' ut yolan wichik sa' ruchich'och.

A'an xril li xjolom naq xko'o chirix t'ane' chi pak'po teeto re xkanaak. Li xtib'el xtane' chiru li tz'ak b'omb'il xb'aan li xkik'el. Laj Nuk Yajaw kixchup li xam ut li saq'enk , xkanaak sa'aak'ab' li loq'laj na'jej.

(Septiembre re li chihab' 602?) Ix Sak Kuk Xkana sa' xutaan xb'aan q'ab'ank ut muxuk ib'

Laj Nuk Yajaw Chan ut eb' li cheekal winq xexk'aak'ale li Ix Sak chalen naq yook chi k'iraak. Yook chi elk li resil, laj paab'anel xkoheb' xye'chinkil xwa ut raq', jokan ajwi' tijok chiru renaq texk'uchaq rosob'tesinkileb' xb'aan. Ab'anan li oxib' chi Ajaw maji' neke'tz'aqlok ru jokan laj Nuk Yajaw xch'utub'eb' li cheekal winq. Xyeeb're naq li Ix Sak Kuk naq tk'e xyu'am ut yolaq rik'in Unen Kawiiil. Wi li komonil tnaw a'an li nab'ej ut k'ula'al li xyu'amaeb' wanq sa' xiw xiw. Te' xk'uub' jun sumlaak renaq ink'a' tnavmanq b'ar xchal li k'ula'al. Ayal ani tnavoq're ink'a' yeemanq b'ar xelchaq, ayaal ajwi' naxye li xpub'ahom, laj Nuk Yajaw chaab'il xch'ool chirix li na'leb' a'an, ut maajun cheekal winq naru tyal rix laj jolominel. Xk'uub'amank ju li sumlaak, li Ix Sak Kuk xsumlaak rik'in jun li saaj al aj Kan Mo Hix xk'ab'a. xk'ule' xb'aan li alib'omre uteb' li winaq xe'ok chi xyiib'ankil ju li rochoch sa' junchaq li na'jej. X tiklaak xjelb'al li na'jej rik'in pek ut tenleb', sa xbjeen xe'raw b'olb'ookil che' re xramb'al ri maql. Rik'in seb' xe' xtz'aka li ochoch ut sa' xb'een k'im xe' xk'e, pimru xkana renaq ink'a' tnume'q' ha' chiru. Sa' xchoyb'al xexb'on li maql ut li seb'. Xe' xjel ninq'i t'ikr sa' rokeb'aa, yalyokeb' xqe laj k'anjel sa' li ochoch, li Ix Sak xtzol k'uub'ank rik'in li xna xb'eelom, xexk'e chi wa'ak laj Kan Mo Hix ut li yuwa'b'ej, kexb'antioxi ut k'ajo' xsahileb' sa' xch'ool chi wa'ak. Usta li Ix Sak toj

maji' nak'aay rik'ineb' li junkab'al a'an, toj timil yo chi k'aayk. Li ochoch ak xru chik li Ix Sak ki ok reek'ankil jun yajel, xwakli sa' li ch'aat xko'o chirix li ochoch chi xa'wak, maak'a' xrisi chaq yal chuub' ki elchaq sa' xsa'. Li rahilal naab'al kutan xwank sa' xb'een, li alib'omre xk'amchaq laj ilonel renaq thileq' xb'aan chanru li xchahimal. Kiril sa' li ru, ut xye're naq wank maaus aj misiq'ej sa' xjunxaqalil, a'an na ch'ilenk re li xsa' naq na chal xa'aw, li cheek xril chiru naq a'an wank sa' yu'am. Li xna' li xb'eelom k'am li ralal chirix li ochoch. Li saaj al xye naq maawa' re toj reetal kikete' chi che' toja' naq xsaho' sa xch'ool ab'an maawa' xb'aan li xsulajik xb'aan naq maawa're li al naroyb'eni li rixaqil, reb'an jala chan. Chirix a'an li alib'omre ki ok sa' li ochoch xril li ralib' ut jwal xik' yook rilb'al, xe'aj chaq naab'al tz'i'xb'aan li choqink ut xtikla li ch'aajkilal, li xa'an xraalina li Ix Sak Kuk toj sa' b'e rik'in che' xyook xchoqinkil chalen naq xnume' chirix li tz'akal pek, kixyere naq taatojrix li b'alaq'ik xa b'aanu chanre. Li xchaab'ilal li Ix Sak sache' xwankil ut li xjunkab'al xkana sa' xutaan, xk'ame' sa li loq'laj na'jej chiru li Ix Yohl, numtajenaqeb' li yoyanam chi rilb'al. Li tenamit yookeb' xse'enkil ut xik'rilb'al, maji'aq wi najt xk'utb'al chaab'ilal ut ak xtane' sa' li maak re li tib'elej. Sa' li kutan a'an maajunchik na ramokeb're li poyanam chi ok ut rilb'al chanru naq t'aneq chaq'rab' sa' xbeen. Li xolb' ki ok chi eek'an ut li saqleb' aatin ch'anch'o xkana re xk'eeb'al xloq'al. Ix Yohl xwakli chaq ut xchunla sa' na'aj li awa'b'ej. Anajwank a'an chaq jun na'b'ej re wiib' chi saaj al ut yib'ru chaq xnaleb' li ixq a'an toja' kaalaju xka'k'aal chihab' wank re, rik'in li xbihomal ut li xwankilal, moko nimta naq

xsach chiru rik'in xnumik li kutan. Laj k'aak'alanel xe'xkanab' chi ok li alib'omre chi xk'atq. Chanru naq xsumla ut naq xexnaw naq wank sa' yu'am. Eb' li ixq yookeb' xkaq se'enkil li winq yookeb xuxb'ankil ajwi' re xk'utb'al xutaan li Ix Sak Kuk, ab'an li ixqa'al xchunlaak uy yook xkayankil li awab'ej chi ink'a' na eek'ank. Li awab'ej Ix Yohl xnach'ok chi xk'atq ut xpatz're chanru naq xkanaak sa' yu'am. Li nab'ej xchaq'ok: "Chan chan li xan tz'i' re b'e chi kanaak sa' yu'am", xexyere li cheekal ixq naq tkanab' choqink.

Ix Sak Kuk xaqli chiru li awab'ej ut xyere li xk'ulmank.

Junxil chaq , li Ix Muwaan Mat xch'e' li choch' rik'in xyalb'al xq'e xrala oxib' teelom ut ut wank choq xb'een awab'ej re Baakal. Chirix a'an li roxil ralal laj Unen Kawiil xkana sa' xna'aj ut xkana chi jolomink chi yo'yo sa ruchich'och'. Toj chalen anajwank li wank xwankil a'an ut re li Ix Muwaan Mat li wank a wik'in anajwank., Ix Yohl ab'an xe oso' xwankil li oxib' chi ajaw a'an, naraj xyeeb'al li wankil li yaalre ink'a' chik kolb'il. Ix Sak Kuk xok chi tijok ut xrab'i xyaab' xkux li Ix Muwaan b'arwi' xye're li yaalre taa oso'q' xyu'am li xch'otok yo'laak, Janaab' Pakal".

Li Ix Yohl Iknaal xiikil naq ki po' naq xrab'i li seeraq' a'an, xye naq aneb' li ralal xye Ajen Yohl, ut laj Janaab Pakal, olaju ut wuqlaju chihab' wankeb're, malaj yook xboqb'al junaq rahilal sa' xb'een a'an uteb' li ralal.

Ix Sak ki ok wichik xseeraq'inkil re ut ye: " ain taak'ulmanq sa' xk'ab'a li xikik ut ink'a' tin muq chan. Taa sachq li awab'ej ut li awab'ej ixq re Baakal, li tenamit Baakal taa sachq ajwi'. Ab'an Ix Muwaan tixch'e' wichik ch'ch' ut yal xq'e re xyoob'tesikil

xkasutil laj Unen Kawiil sa' xb'een a ruchich'och' a'in renaq tkoleq' li yaalre"

Ix Yohl IknaI xpatz're: ʒb'arb'i' na talimank li Ix Muwaan MatIx Sak xsumen: lin k'ab'a' a'an Ix Muwaan Mat, ut nan k'am sa' in sa' laj Unen Kawiil, taayojaaq xkab' wa jo' laj Kinich Janaab Pakal"

Eb' li wankeb' aran ch'ach'o xe' kanaak. Li awab'ej teeto re xkana. Laj jolominel cheekal winq li na ilok chaqre li junxil ajaw Jun Yajaw Chan ki nach'ok sa' tz'e ut xq'ab'a li Ix Muwaan choq' aj yumb'eet aj xutaan ut aj kapak'al ut rik'in li muxb'al li k'anel xb'aanu chan. Sa xseeb'al wank laj Nuk Yajaw re xkolb'al li ixqa'al. ab'an rik'in li xq'ab'ankil ut ch'ajkil xt'ane' wi', ink'a' chik naru xkolb'al. Li awab'ej Ix Yohl IknaI xaqli xiikil xjosq'il ut xraalina li Ix Muwaan Mat.

9.8.9.13.0 (Oxib' xka'k'aal re li po marzo re li chihab' 602) Ix Muwaan Mat xrala laj Kinich Janaab Pakal

Ix Muwaan xko'o, sa' k'al yook xk'ambal sa' xyanq ninqi tzuul na nume' wank sa' xb'een Baakal. Maak'a' naxk'am kajwi' li raq' ke'xk'ere naq xsumlaak. Ink'a' na ilok chaq chirix, yook chi taq'e'k sa' choql ru li na nume'k' sa' xb'een li ninqi tzuul yook xteeb'al xb'e naq yo chi xik. Jun aj k'alom ki ilokre li ixqa'al, bayaq na nawe'ru xb'aan ab'an maak'a' xyere yal xril. Li ixqa'al xye sa' xch'ool naq xnajto' rik'ineb' lo komon, na xkaqaliheb' li xiq uteb' li kok'al wankeb' xmaatan sa' xb'een li ruchich'och'. Tz'aqal yaal moko xjunes ta, tuqtu li xk'ux b'arwi' yook chi xik, ab'an rik'in li xtitz'ik , ink'a' naxk'e reetal naq yookeb' xtaaqenkil. A'an b'an laj Kan Mo Hix yook chirix naxmuqrib' chirixatq li che' re rilb'al, renaq ink'a' tkehe'q reetal xb'aan li ixqa'al wi' ink'a' naru na alinaak xb'aan.

Naq yook chi ewuuk ki ok chi hilank chirui ch'och' sa' xb'een li tzuul ut yook chi k'e'ek' reetal, ab'an xkanab' chi hilank ke taarek'a, najwank li yo chi taaqenkre, ab'anan ink'a' chik naxkuy keek'ankil li rajom , ki nach'ok chi xk'atq. K'ajo' naq xuwak ut xk'e reetal naq a'an li xb'eelom, kawub'resi xch'ool usta ink'a sa wank xpatz're? Ut laat yookat arin chan, kama'an chik naq ink'a' naxnawru xnaq ratina. Li al xraho' sa' ch'ool rab'inkil, xsume ut xyere wankin arin re a k'ak'aalenkil. Xyere naq maawa' rixaq'il chi moko li kach'in ralal, mare lain ajaw, malj yal sachsookin ta ut chan. Li al xsumen xyere laat b'an jun ajaw aj k'anjel,

wi' taraj ink'a ink'a' raj yookin a k'ak'alenkil. Chirix a'an sa xyanq li k'aru re xrisichaq jun ob'en ke, yal xrelq'a chaq rik'in li xna', xexwa' sa wiib'al sa' ch'anch'o toj reetal naq xewar.

Toj eq'la kexchap li xb'e laj Kan Mo ut li Ix MUwaan chiru li taq'a, aran xexk'ul jun li ch'ina raqb'e aran yookeb' xk'amb'al, re te' hulaq sa' li ch'na tenamit Sak Tz'i'. naq ak wankeb' chik aran li jun suumal chis aj xe'hulak chiru laj jolominel Kab Chan Te, xreek'a sahil xch'ool xk'ulb'aleb' li ula', yere li xsum aatin uteb' li xb'al naq tk'eeb xwa. Kextiqwasi xyaal kenq' xexchiq li xut'b'il wa sa' cha ut aran xewaak.

Chiru li q'oqyink, eb' li ixq xexkawresi rib' re xk'eeb'al chi atink li Ix Muwaan naq xraqe' xexk'e jun ak' t'ikr chirix; naq xhulak xhonalil li hilak, xe'k'ame' sa' ju li na'jej oxib' ch'aat wank sa'. Chi junqal xewar, li rixaqil laj Kab Chan Te xwar sa' xyanqeb'. Li jun sumal naab'al po ke wank aran toj reetal naq li Ix Muwaan xyola li ralal saju saqewre, re li kutan (oxib' xka'k'aal re li po marzo re li chihab' 603) li k'uula'al xk'ab'ain Kinich Janaab Pakal. Li resil xyolajik li al xhulak sa li tenamit Baakal, naq laj Janaab Pakal ralal li Ix Yohl Ik'nal xnaw naq li k'uula'al xk'am li xk'ab'a' kajo' naq xch'a'ajko' xk'auxla naq tqaxe'q xwankil xb'aan, ki t'ane xb'aan xjosqil.

9.8.10.0.0 (603 June 29) Baakal xning'ehi xyiitoq Katun

Laj k'ay xe'chal chaq chi najt, neke' iqnaq chaq xk'ay yookeb' chi nume'k chaq sa' xyanqeb' laj k'anjelli yookeb' xtz'akankil ru b'e chi saqi q'unil pek. Naq yookeb' chi ok sa li na'jej ink'a' na k'utun li b'e xb'aaneb' xnaab'alil; laj k'anjel yookeb' xb'omb'al li maql ut re li b'e rik'in xya'al chun. Jwal ch'ina us na ilmank li tenamit Baakal re xk'ulb'al li ninq'e Xyiitoq Katun. Ki kawresimank li loq'laj na'jej, ninqi kab'l ut k'ayiil chi chaab'il, jo'kan ajwi' xb'onmank chi kaq, saq, rax ut q'an, renaq li tenamit ch'inaus taa ilmanq chaq chi najt. Xb'anumank a'in sa xk'ab'a' li Ix Yohl Iknaal re xb'oqb'aleb' naab'al laj k'ay ut li neke' xtoj li rokeb' ch' k'ayink; neke' hulak ajwi' laj paab'anel rik'ineb' li k'arure ut neke xk'am chiru eb' li xyoseb' Baakal renaq te xk'ul rosob'tesinkil ut xkolb'aleb' chiru li maaus. Sa' li kutan a'an ink'a' chik jwal na k'eeman sa' ajl li oxib' chi ajaw li wankeb' aran, xb'aanaq yook li poqlek ib' xb'aan laj Nuk Yajaw ut li xchaq'rab' ink'a'a jwal us xk'e, tento raj b'an, xk'ut xchaab'ilal malaj xk'eraj li xbihomal re xyiib'ankil li xnajeb' li ajaw linajtereb' aneb' laj Balu'n Chan Yoon, Waqxaqlaju Yoon ut laj Balu'n Tz'akbu Ajaw, xtenq'ankil raj ajwi' laj Jun Yalaw Chan ut li xch'uut chiru raj li Ix Muwaan Mat. Ab'anan li xpab'ahom li tenamit ink'a' najala kach'inaq, laj paab'anel teraj rula'ninkil li xjalam u li oxib' chi Ajaw wankeb' aran, xb'aanq joroleb' ajchik a'an xk'ehok xjosqil ut xiw li awab'ej mare anchal tk'e xch'ajkilaleb' ut yajeleb' chan. Jwal jalan xna'leb' li

awab'ej Ix Yohl uteb' li ralal wiib' , Ajen Yohl Mat, ak wanchaq wuqlaju chihab' re ut laj Janaab Pakal, yal wiib' chihab' ajwi na kanab'aak, jwal chaab'ileb' ut seeb'eb' xk'aux re xsuq'isinkil chaq li yaalre chi winqilal. Aneb' ink'a neke' xk'uxla li xtzolb'aleb', neke' xik chi yoob'k re xkamsinkileb' chaq hix ut k'iche' aaq, nake' xb'aanurib' jo' aj puub'. Neke' hulak ajwi' chiru b'atz'unk b'olotz , kajaeb' wi a'an sa li tenamit Baakal neke' xb'atzunk, ma ani na k'ehokreeb' sa k'as. Naq yook li ninq'e re li Yii Toq Katun aran Baakal, ki kawresimmank ju li yalok u, b'atzunk rik'in b'olotz, rajlal chi q'eq na wank, sa' xtiklajik eb' li winq neke' xch'utub' tumin, usta reeb' ral li xjunkab'al, ab'an wankeb' royb'enihom naq taa k'ihanq li xb'ihomaleb' xb'aneb' jalanchik.

9.8.10.4.19 (waqxaqib' re li po octubre re li chihab' 603) Kinich Yonal Ahk re Yokib xweq li oxib' chi ajaw

Chi xjunil yook chi b'eeek chi us naq yook li ninq'ehik sa' li tenamit, ab'an laj Nuun Ujol Chak, xhulak chi ink'a' xye resil xril naq li xwankileb' li oxib' chi ajaw q'axal kaw; xril naq xachjookeb'ru li cheekal winq, li tenamit ut li awabej; xreek'a xq'etqetil xch'ool rilb'aleb'. Li ink'a' usil winq a'an xtaqla resil re laj U Kay Kan xawab'ejil li K'anti', rik'in jun sutaq chik li xsachb'aleb' li ajaw ut xaqab'ankileb' li tenamit Baakal; renaq chi kama'an ink'a' chik te'xkolot taqa sachmanq chiru li yaal re xaqab'amb'il xb'aan li Ix Muwaan Mat. Junaq ch'ajkilal tikib' Yaxchilàn laj U Kay Kan xkanab' sa xb'een laj Kinich Yonal xjolominkil li yalok.

Maji'haq wi' naab'al po xtiklajik li ninq'e, li xwankil laj Kinich Yonal Ahk, nach'ok sa' li tenamit Baakal rik'in kawil taqlahom sa' xb'een laj Nuun Ujol Chak re Wakaab (Santa Elena, Poco Uinik) ut laj Ahiin Chan Ahk (aj kok choxa) re Pipa. Sa' li q'oqyink xyalo' li rajom ut kixye li raatin. Jun ch'uut xkooheb' sa' ch'anch'o sa' li xnimal b'e toj reetaleb' naq te' ok sa' li na'jej. Ab'an inka neke'ru xb'alaq'inkil junsutaq chik laj K'an Aak, xb'eelom li awab'ej Ix Yoht Iknal; ut laj Chok Balam wiib'eb' chik rochb'een xk'aalenkil li nimla na'jej, ut a'an xk'ameb' wiib' laj pleet sa' b'arwi' wankeb' li oxib' chi ajaw, aran yookeb' chi oyb'enink xb'aanaq ink'a' neke' k'utunk b'ar wankeb'.

Eb' li xik' yookeb' chi ilok xe'ok chi xsak'b'aleb'

laj yalonel re li tenamit Baakal chi ink'a' neke' toq'obaakru. Ke ok chi k'ob'iik chi q'esnal pek sa' li q'oqyink, chirix a'an xe'taqe' sa' xeeb'il li loq'laj na'jej, laj K'an Aak xyal xq'e xsumenkileb' ab'an xkete' xb'aaneb'. Kexchap ut chiru xe'kamsiik laj k'aalehomre, ut a'an ink'a' chik naxkuy, eb' laj kamsinel xexjori ut kexk'at li loq'laj na'jej. Laj Ajen Yohl Mat, kiril naq yook xamlel li loq'laj na'jej ut yook xiw chirix li xyuwa', ab'an maak'a' chik xruhan xb'aanunkil. Naq yook li ch'ajkilal laj elq xe'q'aj chirix xe' ok chaq chi kub'eek sa' ru'uj li tusb'il pek ut xe'sach sa' li aak'ab' xe' xjek'ihatq rib' sa li tenamit. Li tenamiit yook wi'chik chi k'atk, Kinich Yonak, chi xk'atq wank laj Nuun Ujol ut laj Ahiin Chan kexk'am li preex sa' li k'iche', k'ajo' xsahileb' xch'ool xextere li xawab'ejeb' naq xe'ruuk xsachb'al li oxib' chi ajaw re li tenamit Baakal ut li wank xwankil aran, ink'a' tyolaaq aran xhulak li rosojik.

9.8.11.6.12 (kahib' re li po noviembre re li chihab' 604) Xkamik li Ik Yohl Iknal

Li xjolomileb' aj puub' Chok Balam uteb' li rec haj puub'il xe'q'aj chaq sa' li nimla ochoch wankeb' chaq xam sa' ruq'eb' ut ke' xtuub'rib' chiru li awab'ej Ik Yohl chi maajun na eek'ank , a'an xpatz' reeb' li eetalil ut a'an ki chaq'ok li nimla na'jej ki oso' chanre. Xhilok junpak'al ut xpatz' reeb' li xb'eelom. Li xjolomil aj puub' xchaq'ok, xexchap ut xk'ame' xb'aan laj Kinich Yonal. Li Ix Yohl ink'a' sax kana xsutqisi rib' ut xko'o sa li xwarib'aal; aran xwank naab'al kutan xmuqb'al rib'. Li tenamit jwal ra xch'ool.

Li oxib' chi ajaw xe oso' wichik xkasutil ut anajwank yookeb' royb'eninkil naq ch'olch'o naq t'ane'q junaq rahilal sa' xb'eeneb'. Chan chan naq li awab'ej wank chiru jun rahilal xb'aan li Ix Muwaan Mat, xb'aanaq nekexnaw naq yib'ru xna'leb'. Kichal sa' xb'een jun nimla rahilal ut b'aan a'an yook chi ch'inaak xch'ool, xkanab' wa'ak jaljo' chi b'aqo'k'. Ajen Yohl Mat ut laj Janaab Pakal xexyere naq xkolaq rib' xjunes, jonaq kawrib' chi jolomink ut kawaq ajwi rib' xq'axb'al ru li kamk. Naq yookeb' xkaak'alenkil chiru q'oqyink li awab'ej yook chi oso'k naq na reek'a ut aran xkam sa li kutan kahib' re li po Noviembre re li chihab' 604) laj Janaab Pakal chiru xkam li xna', ki ok xiw k'uxi li t'ikr li wank sa' xch'aat li xna'; Ahen Yohl Mat, li asb'ej chi anchal xch'ool xye, li raatin junaq waxru maajunwa t'an xwankil li yaalre sa li tenamit Baakal.

9.8.11.9.10 (jun re li po enero 605) Ajen Yohl Mat Xqaxon sa' xna'aj li awab'ej sa' li tenamit Baakal

Sa' xk'ab'aeb' li chaab'il awab'ej junxil, li tenamit Baakal ki usaak ut laj Ajen Yohl Mat xyal xsahil li maatan re xkawresinkil jun li mayejak re li xtaqik. Chiru eb' laj k'anej rik'in ut li xkomoneb' , laj Ajen Yohl, xk'ul jun li k'oj sa xb'een xjolom yiib'anbil chi raxpek, re xk'utb'esinkil xwankil li tenamit Baakal k'uub'anb'il chi lemtz'unkil rax pek, laj puub' uteb' li cheekal winq ke'xaqab' choq' awab'ej re li tenamit a'an. Xe' k'ee' ajwi xk'anjel naab'al li wankeb' k'aj sa' xjolomeb' eb' a'an xe'ok chi b'ichank ut yookeb' xk'eeb'al xloq'al li ak' awab'ej; chixjunileb' xe' xk'e sahil sa' xch'ool rik'in xk'ulb'al li xwankilal laj Ajen Yohl Mat re xkolb'al li wank xwankil. Chirix li mayajek eb' li komonil k'ajo' xsahileb' xch'ool, xeroksi ch'ina usil t'ikr chirixeb' jalan jalanq xb'onol, xexk'amatq chaq naab'al chi xul re k'ich'e' ut ha' sa' li tenamit. Laj wajb'anel yookeb' xtoch'b'al tenb'il wajb' (tambor), xolb' ut bolol; rub'el li saqenkil xam re li ochoch, laj xajonel textsuqisi rib'eb' ut neke' xk'ople li xaab'eb' chiru ch'och. Eb' laj k'anjel sa' chaqrab' ut eb' liwankeb' k'oj sa' xjolomeb' xe'k'ee chi wa'ak xya'al sup q'een , ut ob'en tib' ak'ach. Naq xnumtaak li wa'ak, xwan kalaak, ko'b'eetak kik'ineb' xchaq'alru ixq, eb' a ixq a'an yookeb' xjek'inkil ha' jwal kawrib' renaq te' kalaaq chi us li winq malaj te'sachq k'auxeb', wankatq xe' xawak ut xe' xk'ota rib' japjokeb're xb'aan xsahileb' sa xch'ool ut neke' silsotre chi se'ek.

Ab'anan, li ixqeb' tiikeb' xch'ool ink'a' neke' tz'aqonk sa' li niq'e, wankeb' b'an chaq sa li loq'laj na'jej, rik'in chaab'il a'q' saqsaq chirixeb' , wankeb' ninqi rax q'ol chi xkuxeb', yookeb' xkawresinkil rib' rik'in li mayejak ut li yalokq'e yook chi uxmank. Usta li ninq'ehik xiikil sa' li tenamit Baakal ink'a' na raqtaak xb'aaneb' li komon. Uteb' chik li jalan komon wankeb' sa xiwxiw xyu'ameb', xb'aan q'etok malaj xb'aan majel chahimal; li rosobtesinkil li wa ut li kawilal xiikil tawi' ab'an timil timil yook chi oso'k jun naxye naq te'kanaaq sa' majel wa malaj sa' yajel chiru li kutan chalre. Naab'al keyehokre naq chalre jun nimla wi'ej sa xb'eeneb', xb'aanaq ink'a' nekexnaw rilb'al li oxib' chi ajaw. A xiw a'an ki ok sa' xch'ooleb', li tenamit yookeb' chi k'anjelak, li winq ink'a' saeb' sa ch'ool chirix li awab'ej; ink'a' xe ruhank xkolb'aleb' li ajaw, ut naq ink'a' xe'ruhank xkolb'al li xyuwa'eb' chiru laj kamsinel,jokan moko yal rajeb'ta xch'ool naq inka' xexkol li awab'ej Ix Yohl Mat naq xe'xjuk' li tenamit chiru.

Ab'an, li reek'ahomeb' chirix li awab'ej Ajen Yohl ink'a' rahilal, xutanal b'an li wakeb' wi'. Sa' li k'ayiil barwi' laj Ajen Yohl k'ayjenaq, naq neke' b'ichak naq neke'ril, neke' xk'eatq xmaatan xb'aanaq wank xloq'al chiru eb', li uutz'uj ut li xb'ook li pom na sununak sa' li na'jej. Ut anajwank sa' xna'aj b'ichank neke' xsak' chiruq'eb' li rix naq yook chi b'eek sa' xyanqeb' li tenamit ut narab'i naq yookeb' chi isink aatin sa' xik ab'an na rileb' ani, yaal naq wank jun rahilal sa' xnaq'ru , ab'an chaab'il li rilob'aal ut na sik'omank sa' x tz'e ut sa' xseeb'al. Xk'e ajwi' reetal naq eb' li ixqa'al sa' li b'e ut sa' k'ayiil, jwal naq neke' xka'ya chaq, ab'an

anajwank neke' jasjot ut yookeb' isink aatin sa' xik, "mmm" chankeb', yookeb' xka'yankil sa' xnaq'ru, ab'an maawa' re rajb'al. Naq nawanchaq li b'atzunk b'olotz, laj Ajen Yohl k'ajo' naq neke'hulak charu naq naxrameb' laj b'atz'unel re li junchik ch'uut, ab'an anajwank xkanaak chirix , eb' li neke' tz'eqok chaq rik'in, yookeb' xyyeb'al naq junxil chaq rochb'een li ritz'in ink'a' tathulaq chiru eb', junelik tookeb' xyeeb'alre "mmm". Ajen Yohl Mat ink'a' nextawru k'aru yook chi k'ulmank, na reek'a naq a'an awab'ej ink'a' sa wank rab'inkil li neke' xyere ut naxk'am chaq xrahil ch'ool mare anchal junpaat b'iye'q xb'aan.

9.8.17.15.16 (kahib' re li po abril re li chihab' 611) U Kay Kam Xsachiru laj Ajen Yohl Mat ut laj Janaab Pakal

Moko aajelta ru seeb'al xk'aux re naq laj Ajen Yohl Mat taak'uub'amanq junaq chik chajkilal chiri li awab'ej Kanti'. Ki xtaqla jun aj k'ehol esil rik'in laj Dzibanche' xnajeb' li yaalre Kan nach' sa' rokeb' palaw Chetumal, sa xjayal li ninqi tzull re Yukatàn. renaq laj Ajen Yohl kanaaq sa' ch'aakilal, laj k'ehol esi l xchunla tz'aqal sa' li na'jej ki ok ci wa'ak ut uk'ak li xe'xk'ere. Naq xraqe' chi wa'ak xwakli xb'oq jun li xmoos re xk'eeb'al jun xmaatan. Li moos xulub'rib' ut xkanab' chi t'ane'k jun li b'olotz xpisk'ok chi roq li awab'ej, chi maajun li raatin, laj yehol esil xwankli xten ru ch'ool chi ruq' ut ki chaq sa' li xna'aj. Janaab Pakal xseeraq'i chanru eb' li poyanam naq xwan laj Kan, ab'an sa li raqleb' aatin xtauru li yookeb' sik'b'al.

Laj puub' re laj Kan ak yookeb' chaq chi chalk sa' rokeb' saq'e xk'aqchaq li palaw. Sa' xch'ool ch'och'eleb' laj mayab', U Kay Kan xrulani chaq li xnimal tenamit OxTe Tun ut xk'e reetal chanru li kawil rib' roksinkil li k'ay sa' xyanq li q'esnal pek najt teram li wank sa' releb' iq', li pekil atz'am nael sa' xtzuulu Yukatan, ut eb' li tuuxil noq' na elchaq chi ruheb' xch'och'el laj rokeb' saq'e re majikaan, jokan ajwi' li mkakaw ut li tz'uum na k'ayimank chire li nima'. U Kay Kan xko'o wichik sa' rokeb' saq'e toj rretal naq xhulak sa' xnub'aj li xna'aj laj Kan.

Li xnimal ru winq xhulak chire li nima' Usumacinta, nalemnak xb'een li ha' naq yook chi nume'k ut li nael

chaq sa' li ochoch pek re Petexbatun, xna'aj chik laj Mutul, li xkihal li roq ha' toj re naq nahulak sa' li palaw Golfo de Mexico nayeemanre. Ki ilok junpak'al li nima' xk'eetal li rechanihom, rechaq li tenamit Baakal. Naq wan sa' ruq' Baakal a'an renaq trruq rilb'al k'ayin ut li toj na ok chaq sa rokeb' saq'e li nael chaq rik'ineb' laj mayab'. Xjal xb'eeb' li jukub' aj b'eelom k'ay ut poyanam, li xnimalru aj puub re Kan xtoqru li nima' ut xyeq' li ab'l aj ch'och. Sa li tenamit Pipa (Panoma), li awab'ej ink'a us xna'leb' xb'alaq'i li tenamit Baakal, Ahiin Chan Ahk, kixyechi xwarib'aaleb laj puub' re li xawab'ej. Naq ak xe' hilak chik, kawal wankeb' laj puub re laj U Kay chiru jun kutan xe'b'eeek ut xe hulak sa' rokeb' saq'e chiru li ru taq'a, rub'el li neke q'olok wi laj Baakal.

Sa' li qoqyink a'an laj Ajen Yohl ut laj Janaab Pakal xe' taqe' sa ru'uj li nimla kab'l, xaqxookeb' rilb'al chanru naq yookeb' chaq chi chalk jun tuub' laj puub' sa' roq taq'a rub'el li tenamit. Saheb' sa' xch'ool royb'eninkileb' xb'aanq xhulak xhonal naq eb' a'an te pleetiq rik'in jun winq jwal kaw rib', renaq chi kama'an te xning'ehi chi jumpaat li na'jej, mare anchal xtiklajik junaq chik ak' wanjik re jolomink. Naq xsaqew li kutan laj puub' re li tenamit Baakal xe'kub'eeek chaq re xtikib'ankil pleetik rik'ineb' li wankeb' taq'a. Naq yookeb' chi jalok ut kawunk li jun chik ch'uut, li tenamit xe' b'ore' chaq xe'chal chiru li na'jej chan chan tawi' naq ninq'eik yookeb', yo'on wankeb', laj Ajen Yohl Mat xyeeb're li xmoos naq te'xtus rib' chiru; aran xyeeb' li xpuub'anel naq li maaus maak'a' ut laj xyehol esilal li xraqik sa' xb'een li na taqlank sa' li tenamit, moko yaal ta. Xye ajwi reeb' naq , li xnimal

winq Ajen Yohl Mat tk'ameb' raj sa jun chik ak' wank, renaq te sachq ch'ooleb' li chalkeb're chi qu, chan. Laj puub' yookeb' chi ab'ink , naq yo chaq chi ok li awab'ej chirix li tzol, xrab'i jun xyaab' kuxej re laj Chok Balam "mmm" chan, xwutzub' rib' xten li xik. Laj U Kay Kan sachso xkanaak ut ink'a' xeek'ank, jokan ut naq laj Ajen Yohl, xtikib' xwaklesinkil li xjutz' ch'iich sa iq' ki ok xjapb'al re xyeeb'al naq xruhank ajwi'. Li tenamit xe'sumenk kach'inaq , naq xe'rab'i, li awab'ej xreek'a naq naq li maatan ut metz'ew ki elchaq rik'in ut sa' li kiche'. Ab'anan, xreek'a naq xniman xwankil rik'in li na'jej jwal terto, xaqab'eb' laj Chok Balam ut laj Janaab Pakal re xk'aak'alenkil li xwarib'aal.

U Kay Kan ki ok xyaab'asinkil li xolb' ut eb' laj puub' re laj Kan ketaqe' chi ru tzuul yal re naq texk'ut rib chiru li tenamit Baakal. U Kay Kan kixchaq'rab'i eb' wichik , ab'an re chik pleetik, li ketleb'xe' toqiiq chiru ut ke' xkut chi najt ut xkoheb' sa' aanil, yookeb' chi yaab'ak eb' li ruq' yookeb' xtaqsinkil sa' iq'. Laj Janaab xyere laj Chok Balam naq tyal xq'e xtaaqenkileb laj puub' toj reetal naq te' eeleliq. Chok Balam sa xtiklajik xyere naq ink'a' tb'anumaq, ab'an li awab'ej xyoob' chi kan, tento naq tenq'a xb'aanunkil li xtz'amaak chiru. U Kay Kan xril naq wiib'eb' laj puub' yookeb' xpo'b'al li tzol, xkanab' chi yamyo, kawal wankeb' re pleetik, xyere laj k'aak'alehomre naq xikak chi rilb'al b'arwi' xkana chi yamyo. Sa' xb'een li tzuul yo rilb'aleb' chanru naq yookeb' xcha'lenkil rib'; sa' josqil xyaab'a la kolol re ut li riitz'in ab'an maajun na ab'ink re. Na sach xch'ool rilb'al chanru naq laj kololre laj Kan yook cketb'aleb' laj kololre a'an ut yook chi xik b'arwi' wank laj Ajen Yohl. Jun jutz' ch'iich xketokre

xnaq'ru, eb' li yookeb' chi k'amokre xe'kamsiik chiru; li ch'aat barwi' wank xt'ane' chiru ch'och' recht'anik laj Ajen Yohl Mat. Xe'ril naq xe' chape' chi rimal laj Ajen Yohl ut laj Janaab Pakal, eb' lajkolonel ut laj puub're li tenamit, xejire' chaq xmuqb'al rib' jo'eb' li sank, kexkanab' chaq xjuneseb' sa' ruq'eb' laj b'aqinel sa li tzuul.

Naq eb' laj puub' yookeb' chi nach'ok rik'in li tenamit xexk'auxla naq maanichik taa kolq'reeb' xb'anaq maa'k'aheb' chik li yos ut li awab'ejeb', li poyanam wankeb' sa' li tenamit Baakal kexjapre xb'aaneb' xiw ut ke' eelelik. Ut laj U Kay Kan xrach'ab'eb' xokb'al xmaatan, laj puub' aneb' ajwi jun chi xk'amb'al li k'aru wank sa' li tenamit. Xexyamlesi li nimla ochoch ut li k'ayiil, xk'atmank li ninqi ochoch, li tasal hu jokan ajwi' xe' xjori li pekil eetalil ut li kumkuukul pek. Li tiikeb' xch'ool, laj tz'iib' ut eb' li cheekal winq xe'nawe' ru, ke' t'urub'aak ut ke' k'ame' sa' tz'alam. Laj Ajen Yohl ut laj Janaab Pakal maak'a' chik xeruhank xb'aanunkil yal neke'ril ajchik naq li tenamit Baakal na taqe' xamlel chi k'atk.

Oxib'aq kutan chik, xk'ulb'al li rahilal eb' li xik' neke' ilok k'ajo' sahileb' xch'ool. U Kay Kan xk'e chaq'rab' re naq te' elq, neke' ch'olnak chi xik li poyanam sa' eb' ruq' li b'e, xiikileb' li winq aj Baakal, jwal xmayeb' xch'ool wan yookeb' chi yaab'ak, na'be'j ut alalb'ej. Li na jolomink re li ch'ol b'eek a'an laj Ajen Yohl Mat ut laj Janaab Pakal, t'uruheb', b'akb'ookeb' yookeb' chi tz'eqtaanak chiru li xtenamiteb'. Yook chi k'atk li tenamit na q'ujnak xsib'el chiru iq'. Li na'jej xkana chi ch'anch'o, eb' li rela' li poyanam xe'kanaak yookeb' xiw naq texk'ul

wi'chik rahilal; neke' xmuqrib' sa' rochocheb',
kexyechi xkik'eleb' malaj xjuxaqalil renaq li
royb'enihomeb' ut li rahilal ink'a' chik tk'ulmanq.

Xe'tijok chirixeb' li ajaw ut naq xkole' laj Ajen
Yohl Mat, q'axal us naq ink'a' xexkamsi chiru naq yal
xchape', loq' naq yo'yo, li tenamit toj yookeb'
xk'auxlankil li awab'ej, naq chapcho maawa' chik
xawab'el li xtenamiteb'.

9.8.19.4.6 (waqxaqib' re li po agosto re li chihab' 612) Xkamsinkileb' laj Ajen Yohl Mat ut laj Janaab Pakal

Baakal lub'lu chiru li kutan jun junq nanume', xtitz' ut maak'a' chik naraj rub'el li xkixalre li saq'ehil ix. Li kayiil na yamyot, b'ayaq ajwi' li poyanam wankweb' sa' xyi, eb' laj k'ay neke' xaaqank rub'el li che' maak'aheb' laj loq'onel, kexkanab' li xna'jeb' ut eb' laj pak'onel ink'a' chik yookeb' chi k'anjelak. Chiru li kutan maak'a' wank maajun na eek'ank, xiikil xtiqwal li ch'och xb'aan li saq'e jokan ajwi' li iq', kajwi' li raxyaat taawileb' aran, yookeb' chi xwoyb'al li winq ut eb' li xul. Jwal kach'in li wartiil neke' xk'am sa' li rochocheb', xb'aanaq yal sa' k'ich'e' neke' xsik'chaq li xnumsib'aal kutan. Eb' li ixq neke' xsik' chaq ru ki'hil q'een sa' k'iche', wi' wankeb' xnmaatan neke' xtawchaq ru mokooch, neke' xk'amchaq neke'xmich' rix ut neke xk'e reeb' li kok'al re xtzub'al li xnaq' toj reetal naq neke'yaab'aq ut neke' t'obe'k sa re xb'aan.

Naq ink'a' neke' xtaw chaq kej malaj k'iche'aaq li winq neke' ra'le iwaan chi k'aam naq wankeb' sa job' pek malaj sa' jul. Eb' li kok'al neke' xk'am apumb'il ketleb' re xkamsinkileb' kok' tz'ik, rik'in aa'an saheb' sa' xch'ool naq neke' xtzekank. Sa' jun reeb' li kutan a'an, jun ch'uuteb' aj k'ay xe'hulak Baakal ut xexye resil laj Dzibanche'. Li saqenk yook chi kub'eek sa xb'eeneb' li rahob'tesinb'ileb', nak'utun taq'a naq nasaqew, rub'elaj tzaqal naq li saq'ehil ix naxch'e li ch'och. Laj U Kay Kan xk'eeb' chi b'atz'unkeb'olotz li tz'aptz'ookeb' sa' tz'alam renaq yo'yooqeb'. Ajen

Yohl Mat ut Janaab Pakal xe'k'e' raq' aj b'atz'unel chirixeb' ut xe' k'ame' sa' li b'atz'uleb'aal chiru eb' naab'al aj ka'y. k'ut rib' ajwi' laj Nuun Ujol Chak eb' li poyanam yookeb' xpoq'poq'inkil sa' ruq'eb' ut b'ichank. Janaab Pakal ak yookeb' xyalb'alru naq ki ile' xb'aan laj Nuun Ujol xreek'a xmay sa' xch'ool. Xwank li b'atz'unx ut eb' li jun sumal chi winq laj Baakal xe' xkawresi xhuul li rahilal, chi tz'iib'anb'il. Sa' xch'otb'al , ink'a' chi neke' raj b'atz'unx, xtane' li b'olotz sa' li chikman wi' li k'as chirix laj Janaab Pakal, li ritz'ineb' rib' xe' t'ane' chi wiq'wo maak'a' chik neke'raj. Xe' b'ak'e' chiru jun oqech nach' xk'atq li b'atz'uleb'aal, re royb'eninkil xraqikeb' li xyu'am.

Sa' li (lajeeb' xka'k'aal re li po marzo re li chihab' 612), Mercurio, Saqi Chub' re Saqi hix, xlemtz'unx junpaat sa' xben li tzuul taq'a, rub'elaj naq tsaqewq re taqlankil laj Saturno, q'an chahim. Eb' li wiib' toj yookeb' , b'ak'b'ookeb' ajwi' chiru li oqech, xe' tawe' xb'aaneb' li cheekal winq xe'ok chi k'ob'leek chi jutz' ch'iich ut q'esnal pek. Kexch'utub' rib' poyanam chi oq'ob' sa' xsutam li b'atz'uleb'aal bolotz. Sa' ru'uj li nimla kab'l ki ab'imank yaab' li tenb'il wajb' (tambor) jwal ra rab'inkil li xyaab' naq na hulak sa' li tenamit. Li cheekal winq xe' xtikib' xajok sa' xsutam laj Jaanab'. Ajen Yohl Mat xyere li riitz'in naq tsume li kamk sa' sahilal ab'an laj Janaab Pakal, ki ok xiw, naq xril naq yook chi elk li xsa', uy ki ok chi yaab'ak. Xe'chal li cheekal winq ke' xk'ob' li raam laj Janaab Pakal. Ink'a' chik xkuy li xkab'il li xk'ob' b'al , xyaab'a xk'ab'a' li xna' Ix Yohl Iknaal ut ki el xch'ool naq b'ak'b'o chiru li oqech. Li cheekal winq yookeb' ajwi' chi xajok ut xk'ob'lenkil li raam naq ak kamenaq

chik laj Janaab Pakal toj reetal naq xtz'alok ru xsach'al. Jokan xtz'aqlok ru li yeebil chaq, xkam chik li xch'otok yolaak sa' xyanqeb' li wankeb' xwankil Baakal.

Naq yook chi saqewk li kutan (waqib' re li po agosto re li chihab' 612), rub'elaj naq thel chaq li saq'ehil hix sa' xyanqeb' li kamenaq, li kamre Venus ke'xtaw rib' rochb'een li toj yook chi yo'laak kaq Marte. Ayel Yohl Mat xe'xk'am chiru jun eetalil pek najter awab'ej. Aran li cheekal winq xe'xt'anab' li xtib'el chiru jun pek re mayejaal. Jun reeb' li cheekal winq xaqli chiru li kamenaq sa' ruq' wank jun jutz'il pek. Ajen Yohl Mat, xyal raj elelik ab'an x kete' wichik. Jun cheekal winq xt'oj chi jutz'il pek chi xk'tq li raam ut toj yook chi eek'ank. Na b'oolank ajchik royb'eninkil xkamik, laj Ajen Yohl kutan saq'enk ut aran ki el li xch'ool.

U Kay Kan xning'ehi li xkamik laj Ajen Yohl, li na taqlan sa' li tenamit Baakal xoso' xpaz'b'al. rik'in xkamik li xch'otb'al awab'ej re Baakal, li tenamit naru chik neke' xjal li na'jej b'arwi' neke' wank li wankeb' xwankil chi maak'a' ch'a'ajkila chi moko tojb'amaak. Ab'an an li wank chaq xwankil nataqlank chaq rub'elaj li xtiklajik, laj Ajen Yohl yal jun chaq saaj al, waqib' xkak'aal chihab' wank re naq kex kamsi ut maani xkanab' wi' li k'aru wank re. li xtz'aqob'eb' chaq li awab'ej ut li cheekal winq xe'xch'utub' rib' sa' li rohochil li awab'ejilal, yookeb' xyal b'al wech'inkil rix li xk'ulman, ab'an maani junaq aj jolominel na tawmank, naab'al te' tz'okaaq ut yookeb' xik'b'al rib' sa' li kutan a'an, rik'in li ch'aajkilal naab'al xe'ok chi xik'b'al rib' ut yook chi jalaak rab'inkileb', eb' li winq

tiikeb' chaq ch'ool yookeb' chi jalaak xk'aux xb'aan li maaus, xe' ok chi job'ok. Ab'anan, laj Yun Yalaw ut eb' li najteril winq ink'a' texkuy rab'inkil naq taaq'ajchaq li majewaak sa' xb'eeneb'.

Li maaus yook chaq chi eek'ank chiru li iq' na jub'ub'nak sa' eb' li b'e ut sa' li tenamit chiru li q'oqyink. Yook li japok e xb'aneb' xiw ut yaab'ak jo' le' nahulak xyaab'eb' sa' li tenamit ut rik'ineb' ajwi' li ech kab'al, maani naraj elk chi rilb'al k'aru yook chi k'ulmank. Sa' xyanq li jachok ib' wankeb' li cheekal winq re li oxib' chi ajaw. Nuk Yajaw Chan, li maak'a' chaq sa' rochoch naq xwank li mayejak, a'an li xelexik chaq sa' ruq'eb' laj kamsinel. Li kamk yook naq xsaqeb' li kutan, rik'in li saqehil ix xch'ola ru rahilal li xwank chiru li q'oqyink. Li xtib'eleb' li li bihom ut eb' li ninqeb' xwankil xe' isiik sa' b'e re xmuqb'aleb' sa' xmu li rochoheb'. Rik'in xsaqenk li xam li cheekal winq re li najteril na'jej xe' xk'e xwankileb' re xk'ulb'al li qab'amb'ileb' re kamsiik, ab'an ak latzlatzeb' ajchik sa' ruq' xbaan ki'k', ut li saqi tz'ak xiikil ajchik chi kaq xb'aan li xkik'eleb'. Li saq'ehil ix sa' xyiitoq li kutan xtaqe' xtiqwal ut eb' li kamaaq xiikil xchuhil, neke' woynaq raxyaat sa' xb'eeneb'.

Laj Nuk Yajaw Chan yook xiw rik'in li xrahilal xb'aaneb' laj kapak'al hu, li muqmukeb' chaq sa' k'iche', ut a'an naxtichatq li roq naq yook chi taqe'k sa li k'iche'. Chi julajaq xhulak sa' li tenamit Sal Tz'i', naab'al xe' sach xch'ool chi rilb'al, wank yookeb' chi jasb'ak naq yook chi nume'k sa' b'e, xb'oqmank li Ix Muwaan Mat. Naq xhulak sa' li nimla kab'l, xiikileb' li poyanam ak xe'ch'utla re rilb'al, chi wiq'wo, xjapre xyeeb'al xk'ab'a', junsaaq ixq wak jun k'uula'al sa'

xtel xwakli chiruheb' li k'iila poyanam. Xwaklisi li rilob'aal ut xkaya li xnaq'ru , toj reetal xin taw, cha'an.

9.8.19.7.18 (b'eelelaju re li po octubre re li chihab' 612) Ix Muwaan Mat Xsutqiik chaq sa' Na'aj

Li cheekal winq re li najter ajaw ke' kanaak sa' li nimla kabl, wankeb' li te'raj jolomink re xtawb'al li na'jej neke' xk'ul kute'k chi aatin ut tene'k'. sa' eb' li ruq' b'e re li tenamit Baakal ch'ach'ook chiru li jun junq chi kutan, eb' li ixq neke' xmuqyarib' renaq ink'a' te' ileq' ut neke' q'usq'ut chi yaab'ak, chiru li q'oqyink jwal raheb' sa' xch'ool naq wankeb' chiru li xwarib'aal, eb' li malka'an neje' juyjut chi yaab'ak titz' rab'inkileb'. Eb' li junxil cheekal winq re li oxib' chi ajaw xe' xpuk'i li nimla kab'l, aneb' xewan chaq ajwi' rik'ineb' laj Hun Ajaw, Kinich Ajaw ut laj Unen Kawwil, anajwank neke' xk'aak'ale chi xjalm u laj Balu'n Chan Yoon, Waxaklaju'n Yoon ut laj Balu'n Tz'abu Ajaw rik'in utz'uuj, ki'il 'q'een, pom ut mayej kik'. Jokan ut, eb' li ixq xe' xyiib' xjala u xjuneseb' renaq te'tijoj' chiru sa' eb' li rochoch; li xmayeb' xch'ool ut xiw ink'a' xe'ruhan xtawb'al xsahileb' xch'ool rik'in Ix Muwaan ut eb' li ralal. Yookeb' chi loq'onink ut tijok, najt neke' hulak xyaab' xkuxeb' , yookeb' chi b'ichank xb'aan xsahileb' xch'ool chalen chiru li q'oqyink ut li kutan re xtawb'aleb' xk'ojlajikeb' li raam.

Laj Kan xk'at li qeetali, ut xjori li qa ajaw.

Xsach li qilb'al ut li sahil qa ch'ool.

Ix Muwaan xsuq'iik wichik chaq.

Xkam li xna'eb' li ajaw.

Ix Yohl xkamsiik xb'aan laj Kan.

Xsaq chiqu li qa awabej, xoo yaab'ak tojreetal naq xchaqik li qu.

Xk'ulun laj U Kan ut xkamsi laj Janaab Pakal.

Xsach li xch'iipul li Ix Muwaan Mat.

Ajen Yohl Mat a'an li awab'ej xch'otok kamk.

Li awab'ej sachso, li tenamit Baakal xkana xjunes.

Laj Jun Yaja Chan xkamsi eb' li qa winqilal sa' b'e.

Sachsook xe'kanaak li qa yuwa', li qa b'eelom yt eb' li qalal qa k'ajol.

Ix Muwaan nakat qab'oq wichik jun sutaq.

Suqisiheb' chaq li qa ajaw ut li qa awab'ej.

Sa' roox kutan naq yook li loq'onink ut tijok, eb' li kok'al xkoheb' sa' aanil sa' li ochoch, xe'ril ru li Ix Muwaan chankeb' naq yook chaq chi hulak sa' li tenamit. Eb' li junjkab'al ke' xtaaqiheb' li kok'al toj sa' rokeb' li saq'e re li tenamit. Li poyanam ke'xch'utub' rib' sa' eb' li b'e, rub'el li xtiqwal li saq'e, laj Nuk Yajaw Chan yook tjukunkil rib' ut lub'q chiru li q'esnal ch'och, ab'an sa xch'ool. Kixte xnaqru re rilb'al li yook chaq chi chalk chirix. Ix Muwaan Mat, wank b'eleb' xkak'aal chihab', ut li ralal aj Pakal b'eleeb' chihab' ut laj Kan Mo Hix ink'a' na eek'ank naq yook chi b'eek.

Eb' li kok'al xe' taqe' sa' ruuj mokooch re toqb'al chaq li xaq, li winq ut li ixqeb' yookeb' xk'eeb'al xmu li Ix Muwaan naq yook chi b'eek sa' li b'e, rax rax rilb'al. Yookeb' chi toch'ok laj wajb' jo' li apumb'il wajb',

tenb'il wajb' re xk'eeb'al xloq'al li ajaw ixq ut li ralal; eb' li komon yookeb' xq'etb'al rib' chiru xb'aan xsahileb' xch'ool. Eb' li najteril cheekal winq ke' hulak chire li okeb'aal re raj chapb'al laj Nuk Yajaw Chan, ab'an li tenamit xe' xaqab'aak xb'aan.

Ix Muwaan Mat xtoqru li nimla kab'l xtaqe' sa' ru'uj li tusb'il pek re xtawb'al xnajeb' li ajaw, wank li xkach'in sa' ruq' yook chi nach'ok sa' rokeb'aal li loq'laj na'jej. Laj Jun Yalaw ut eb' li najteril cheekal winq xe'el chaq ut xe'xk'erib' sa' xb'e. Jun Yalaw xyere naq a'an jun aj b'alaq'il yos ut xmejewa chirueb' li tenamit Baakal. Ab'an yook chi hulak sa' xb'een, a'an ut eb' li cheek xe' chape' ut xe'kub'siik chaq taq'a. Ix Muwan Mat ki ok sa' li kab'l xtaqla risinkileb' sa' li na'jej wankeb' wi' li xjalam u laj Balu'n Chan Yoon, Waxaklaju'n Yoon ut laj Balu'n Tz'akbu Ajaw. Ut naq xhel chaq jun sut chik xrileb' li tenamit re Baakal. Li ch'aajkilal xtiklaak xb'aan li Ix Muwaan, kixt'i' chi roq eb' li jalam u, yt xe't'anje' b'arwi' chunchuukeb' toj chi roqeb' li cheekal winq xe'naq, xexjapre xb'aneb' xtoq'ob'ankil ruheb'.

Xjunes li Ix Muwaan sa' xb'een li loq'laj na'jej, xtaqlaheb' li tenamit.

Li xnimal rahilal xk'ulmank ak nawb'il chaq naq twanq, ab'an chixjunilex neke matk'e jin ak'il yu'am. Li awab'ej xhel sa' ruq' li loq'laj na'jej. Li awab'ej xsach sa' ruq'eb' li kaxlan winq. Li b'eelomej xe'kam sa' ruq'eb' laj kamsinel. Ab'an li kamk a'an ak'il yu'am. Chijoka'an li alalb'ej xte xk'am xchahimaleb' li yuwa'eb', sa' eb' li xnaq'ru ut sa' raatineb'. Li Ix Muwaan xchoy xkamsinkil li awa'b'ej Ix Yohl ut be' li ralal xk'ajol. Ab'a li saq'ehil ix yook chaq chi kub'eeek

sa' xb'een li ruchich'ch' re kamsink, li po ut eb' li kok' chahim neke'yolaak rik'in. Jokaan ut naq laain, Ix Muwaan Mat xinq'aj chaq chi xch'e'b'al li ch'och, wik'in xyolaak wichik laj Unen Kawiil choq' aj Kinich Janaab Pakal, ut rik'in a'an tiq li xb'e Ix Muwaan Mat, ut li tenamit Baakal tq'axru li kamk ut twan sa' sahil ch'oolejil.

Li aatin a'in xkub'eek chaq sa' li loq' laj ma'jej ut eb' li tenamit xe' nujak rik'in jun chik musiq'ej re chaab'ilal ut oyb'enink, ab'an xe ok ajwi' xiweb' ut xjosqileb' chirix laj Jun Yalaw Chan ut eb' li cheek aj loqonil najteril yos.

9.9.0.0.0 (kab'laju re li po mayo re li chihab' 613) Xning'enkil Beleeb' Katun

Ak lajeb' po chik xnumik naq li Ix Muwaan xq'ajik chaq sa' li tenamit Baakal, li komonil xning'ehi li B'eleeb' Katun sa' li (kab'laju re li po maay re li chihab' 613. Li seeraq' chirix li awab'ab'ej ixq ut li ralal yook chi nawek' jun b'e sa' li tenamit, sa' eb' li k'akeb'aal ut chire kab'lal, naab'al komonil xkoheb' sa' ch'uut jo' najt chi xk'atq li nima' Usumasinta, sa' eb' li ab'laj tenamit re Yaxchilan, Yokib' ut Bonampak. Xak'ab'resimank najeb' li oxib' chi ajaw ut chi sa' xe'k'eemank xjalum u laj Chan ut K'ich Ajaw, xe'xyiib' ajwi' jun xna'aj li awab'ej rik'in kawil che'. Sa' xb'een q'oqyink re li ninq'e nujenaq chi poyanam re jalan jalanq chi najej re mayab', ab'an laj paab'anel ink'a' neke' eek'ank. Li Ixn Muwaan Mat ut li ralal aj Kinich Janaab Pakal wankeb' sa' xeeb'ul li nimla kab'l, li ixq ink'a' chik wank li raq' kub'enaq xtz'aq chirix, wan b'an chirix jun jut aq' uutz'ujinb'il chi raxpek ru, wank ninqi kaxik chiru li xik, b'atb'ook li xtel, xkux ruq' ut xsa' na tusnak rax lemtz'il pek chiru. Taw xwankil junaq aj k'aalehom na'jej jo' junaq xyosil li ruchich'och'.

Laj Kinich Janaab maaak'a jwal xt'ikr chirix kajwi' jun toqb'il aq' b'atbook wi', wank ajwi' chi ruq' q'ol chiru xkux kotkookil eetalil ut jeljo xb'aan ju t'kr nujenaq chi lentz'il pek ru. Li na'b'ej ut alab'ej xe taje' sa' ru'uj li tusb'il pek xna'jeb' li eetalil. Chiru eb' li eetaali tz'ab'tz'ook xam sa' xolomeb' eetalil ajaw, chisa' li xam laj Nuk Yajaw yook xkutb'al pom yook chi ja'ark ut yook chi wank liik xsib'el, sa' li ochoch na

sununak xb'ook. Li Ix Muwaan kix kut t'ikr jalan jalanq xb'onol sa' xb'eeneb' li jalan u, jokan ajwi' xk'e t'ikr re tuuxil noq' sa' xb'een xtel laj Janaab Pakal, eb' li cheekal winq xe' xq'axtasi re laj Pakal jun b'otb'ookil che' nujenaq chi chaqi xaq may xsa', chirix a'an xexk'e xamlel, li xsib'el xnujak sa' li kabl jwal kaw li xb'ook re naq taa elq li tz'aj aj musiq'ej reeb' kamenaq aran. Naq yook li mayejak eb' li poyanam yookeb' chi taqe'k sa' tzol chi junqal yookeb' chi ok re tijok yt mayejak chirueb' li oxib' chi pakb'il yos reenaq te' osob'tesiiq ut te'kole'q chiru li ink'a' us.

Li cheekal winq neke' sach xch'ooleb'; Ix Muwaan ink'a' na hulak chu rulankil li loq'laj na'jej chi moko naxyechi chaq raq'eb' li najteril ajaw jo eb' laj Balu'n Chan Yon, Waxaklaju'n Yoon ut laj Balu'n Tz'akbu Ajaw. Xb'aanaq junxil li loq'laj na'jej junelik wank sa' q'oqyink, ab'an li xna'jeb' li oxib' chi yuib'anb'il ajaw jenelik wank sa' saqenk ut uutz'ujimb'il; ab'an li cheekel winq re li najater il ajaw neke' raho' sa' ch'ool naq m'aakaheb' li rosob'tesinkil ut xe ok chi kaq se'inkil li Ix Muwaan Mat.

Ix Muwaan ki xsutq'ichaq li xjala u eb' li oxib' chi ajaw, ab'an li rajom sa 'xbeeneb' re naq ilb'ilaq, xchaab'ilib'resi li xyiib'ankileb', ab'an xb'ehil li tenamit xiikil chi jul li k'ayib'al jwal yib'ru ut li na'jej re b'atz'unk ink'a' b'omb'il jwal tz'aj rilb'al. Li k'uleb'aal re nujenaq, ab'an jwal pix re xjek'b'al kach'inaq riximeb' li tenamit Baakal. Ink'a naraj sachok chirix li b'atz'unk B'olotz chi moko re saab'esink, re raj twanq bayaq ajsink u, a'an in'k'a' naraj xsachb'al li xhonal, kajb'anwi naraj naq tooq li loq'onik ut tijok. Maak'a' naraj wi' chanru wank xsutam li awab'ejilal re

li chaq'rab', yal na rileb' naq eb li poyanam neke'
reechani li k'aru re li na'ajej a'an, wank li elq'ak,
maak'a' li tuqtuukilal sa' li tenamit, ut naxk'eheb'
xhonal re sik'bal xch'aakilaleb' chi rib'ileb' rib.

9.9.2.4.8 (waqib' xkak'aal re li po julio re li chihab' 615) Kinich Janaab Pakal, Xtaqe' sa na'aj li awa'b'ejilal

Ix Muwaan Mat xq'aj chaq li paab'ank sa' li loq'laj na'jej, ab'an li xjayalihom a'an xkawresinkil li xtaqik li ralal laj Pakal, re xk'eeb'al xwankil sa li tenamit Baakal, jo' ka'ma'an xwanchaq sa' xtilajik li kutan, naq xtib'elo' chaq li Ix Muwaan xru ajwi chaq xtenq'ankil xtaqik laj Unen Kawiil. Chi xjunileb' li awab'ej xe wanchaq ruk'in ut xe'xsumela chaq li wank sa' tuqtuukilal rik'ineb li xbihomaleb'. Li xk'ulman ak yook royb'eninkil, eb' li awab'ej wankeb' xb'ihomal re najtil tenamit, re raj xwotzb'al rik'ineb' laj xjolominel re komonil mayab' sa' rokeb' saq'e.

Sa' li waqib' xkak'aal re li po julio, xk'utbesimank chi chaab'il ut li xtaqik laj Kinich Janaab rik'in mayejak, jun teelom toja' kab'laju chihab' wankre chiru xexyechi tijok sa' li loq'laj na'jej re li oxib' chi ajaw. Chirix a'an li Ix Muwaan Mat xjolomi li ch'olb'eek chaq sa' ru'uj li tusb'il pek ut chiru wankeb' k'iila poyanam yookeb' xrab'al ut loq'oninkil ru li Ix Muwaan ut laj Kinich Janaab Pakal. Li ch'ol b'eek yook chi xik sa li loq'laj na'jej barwi neke' wank li oxib' chi ajaw. Chiru li ch'aat xchunlaak laj Kinich Janaab k'uub'amb'il chi xjolom ix wiiB' na ilok. Ix Muwaan Mat xchunlaak sa' ch'och chi xk'ulumrib' roq b'arwi' k'ojk'o li chunleb'aal wank rik'in jun k'oj uutz'ujinb'il chi lemtz'ukil rax pek ut xik' q'uq' rax rax xb'onol.

Laj Nuk Yajaw xloq'oni ru laj Kinich Janaab, jun li cheeka l winq xye naq li Ix Muwaan li xawab'ej ut xna'

li tenamit Baakal li xtib'elejo'; xnawru li xb'een ralar, xjalam uuch laj Hun Ajaw, xyuwahil li choxa, xnaw ajwi' ru li xkab'il ralar, xjalam uuch aj Kinich Ajaw, xyuwahil li kamenaqeb'; ut li roxil ralar, Kinich Janaab Pakal, xtib'elejo xb'aan laj Unen Kawiil, li xyuwahil li yu'am sa' xb'een li ruchich'och. Jokan ut naq laj Chok Balam xnaw naq laj Kinich Janaab choq' awab'ej li tenamit Baakal ut xjolomileb' aj puub'. Li xwinqilaleb' aj Baakal xk'e xloq'al li ajaw ut li awab'ej, li wankeb' xwankil xe' xq'et rib' chiru, ut xe'xtoj li xbihomaleb' chi raxpek, xik' q'uq' chi b'aak, kelkokil t'ikr re tuxil noq' ut xna'aj kakaw. Ab'an laj Jun Yalaw Chan uteb' li cheekal winq re li najteril ajaw maji' k'ulb'ileb' xb'aan li Ix Muwaan Mat, maak'aheb' xnawb'alru laj Kinich Janaab Pacal jo' xyoseb' ut xawab'ejeb'.

Jun li awab'ej xnach'ik chaq xyerib' naq a'an laj Nuun Ujol Chak re Wakaab, wank re waqlaju xkak'aal chihab' xk'e chi nawek' naq li xyuwa' a'an chaq wank xk'anjel sa' li tenamit Baakal, rik'in li saajilal ut li xrahinkil ru k'aqre ru xmajewa Baakal ut xsik' wotzb'al li wank rik'in awab'ej k'anti'. Kixye, rik'in xnumik li chihab' naxk'amchaq k'auxlak re jalb'a k'aux. li ink'a' usli awab'ej xt'ane' chi ch'ch' ut xok chi yaab'ak, xtz'aama chiru laj Kinich Janaab Pakal naq xk'utaq chiru li xwankil rik'in xkuyum, ut chi xk'ulubaaq li xb'ihomal Wakaab. Laj Nuk Yajaw ink'a' xru chi sumenk rik'in ch'ajkilal xb'aanaq laj Nuun Ujol Chak xkub'si rib' ut li xwankil chiru li tenamit.

9.9.13.0.0 (waqxaqib' xkak'aal re li po febrero re li chihab' 626) Kinich Janaab Pacal (oxib' xkak'aal chihab' wankre) xsunlaak rik'in Ix Tzakbu Ajaw (waqxaqlaju chihab' wankre) re li Tenamit Ux TeKuh.

Rik'in naq laj Kinich Janaab xkana choq' ak' awab'ej, li wank xwankil xyiib'amank wichik, ab'an li tenamit ink'a' tz'aqalre ru. Eb li cheekal winq nake' xsach yal maajo' li mayej, laj puub' a'an chik li neke' xk'e xwankil nekeril chiru li awab'ej ut eb' laj tz'iiib', laj k'anjel sa' chaq'rab', neke'xtenqaru li neke elq'ak ut li neke b'alaqik sa li chaq'rab'. Yook chi kasutimank li xwanchaq junxil, li nekexjachi rib' chirix li nimla kab'l, wankeb' xjosqil jo eb' li xe'elk wi'chaq. Ab'an rik'in li ak' wakliik ut chiq'b'al li wankeb' sa chaq'rab', eb' li jalanchik neke' xkaqali ut xik nekeril rib', wank ra ajoq're naq tuqlaaq li wank. Chok Balam li sik'so ru choq' jolomil aj puub', xq'axon sa' xyanqeb' laj Kinich Janaab Pakal, Ix Muwaan ut laj Nuk Yajaw xyeeb're naq li xiw xiw ut li ch'aajkilal wanwi' li awab'ej, rik'in li jachok ib' wank naru na tiklaak junaq pleetik chi qib'il qib'. Li xb'anol a'an naq maak'a' raj li jachok ib', ut chi wotz'manq li tuqtuukilal ut li xnawomeb' chaq chirix najteril ajaw.

Li xb'anol r a'an re xqunb'esinkileb' li ch'uut a'an taawanq sumub'ankil re xtuqub'ankil li jachok ib' sa' li awab'ejilal. Jun Yalaw xye naq li Ux Tek Kuh (Oxib' chi ajaw) a'an chaq jun li tenamit wanchaq rub'el

xmuhel li na'jej wank taqe'q', ut li xpoyanam, kolb'ileb' chiru li na'jej reeb' laj mexicana, neke' xb'aanu najteril na'leb' ut neke xloqoni chaq junxil ajaw. Sa' li tenamit a'an xe wan chaq ch'ina usil ixq ut laj Kinich Janaab xsulaak raj chaq rik'ineb', re xk'amb'al chaq xnaleb'eb' laj Baakal. Rikin xtaql laj Chok Balam, kituqub'amank li k'anjel.

Sa' li ru taq'a re li najej Ux Tekuh, jun ch'ina usil ixq xraqsi li ruuq ut xko'o sa' aanil la taqleb' re li tusb'il pek wank aran. Naq wank sa' xb'een xk'e li sib' naq'ujanak chi elk sa' rokeb'aal li ochoch wank sa' q'oqyink. Wank oxib' li xna'aj xam chiru heb', ut jun ixq chunchu aran. Li ch'ina usil ixq xyere li Ix Tzakb'u naq yookeb' chi hulak jun ch'uut aj puub' re Baakal, li ixqa'al xb'alqusi li xjolom. Yook chi yaab'ak ut sa' li mach xb'on chi kik' li yook chi b'elok tz'umalre . rik'in xtenq'eb' laj k'anjel xwakli sa' xyaalal ut xkawresichaq rib' re elk chaq sa' li xna'aj. Li tuq'ixq wank nach' chi xk'atq, li awab'ej re UxTekuh xk'uleb' laj Chok Balam ut laj Jun Yalaw ut xk'uub' li sumlaak. Xkawuqresi xch'ool ut xye're naq tkawresimanq junaq xna'aj re ruutz'uujinkil li xyodeb' li winq wank xwankil xye, naq jokan taab'aanumanq.

Sa' li (waqxaqib' xkak'aal re li po febrero re li chihab' 626) laj Kinich Janaab sumlaak rik'in li Ix Tzakbu Ajaw re li tenamit UxTeKuh. Wank oxib' xkak'aal chihab' re, jub' naxq'ax li ixq; xe' ninq'ehik xe'k'ame' xmaatan ut rosob'tesinkileb' Ix Tzakbu wank jun xnat'b'al rismal wank raxpek na lemtz'unk chiru, re xk'utb'al xchaqalil ru.

Sa' xyanqeb li wankeb' xk'ajel , laj Nuun Ujol Chak xhulak sa' li ninq'e re li sumlaak ut xrosobtesiheb'

rik'in li ak'il yu'am, ut xye'echihi mayejak sa li loq' laj na'jej. Ab'an naq xrulani chaq li loqlaj na'jej barwi wankeb' xjalam u li oxib' chi ajaw, xk'e reetal naq li xjalam u laj Unen Kawil wank jun li k'oj sa' xjolom k'uub'anb'il chi lemtz'unkil pek. Xpatzre jun aj paab'anel k'aru aj he a'an, ut laj paab'anel xsumenk naq laj Kinich Janab a'an chaq xyos li tenamit Unen Kawiil li xyo'laak xkawahil choq' awa'b'ej ink'a' na laj na oso' re li tenamit Baakal. Rik'in li aatin a'an laj Nuun Ujol Chak sachsook xch'ool xkanaak ut xtiw xtz'umalre. Chi kama'an xwakliik li tenamiit Baakal ut xq'axru li xwankil laj Kan; li xsachok re eb' li eetalil, ab'an xsach sa' xch'ool xsachb'al li yo'oyook.

Eb' li ixq yookeb' xseeraq'inkil chire li nima' xb'een pek li xchaab'ilal li ixqa'al li xkana choq' awab'ej a'an li Ix Tzakbu. Sa' xmu li rochocheb' eb' li ixqa'al yookeb' xtzolb'al xb'onb'al ut xjalb'al ru li po'ot ut eb' li xjut aq', neke' xtz'ul ajwi' li rismaleb' jo' li re li awa'b'ej naq neke' rulani rib' malaj naq neke' xik xk'amb'aleb' xha' sa li ko'k' roq ha'. Ix Muwaan Mat xk'e reetal li yook chi b'aanumank ut yook chi chalk xsowen sa xch'ool, xb'aanq yook reek'ankil naq yook chi kanaak xjunes. Li xrahilal yook chi nimank naq na reek'a, rajlal toj eq'la li Ix Tzakbu Ajaw naxik chi b'eek sa' li tenamit, nax toqru wiib li nima' toj reetal naq najulak wanwi' li najteril loq' laj na'jej, aran wankeb' ju ch'uut li tuq'ixq re rilb'al naq yook chi tijok sa li tijleb'aal li wank xnaq'ru li saq'ehil Hix.

(628?) Kinich Yonal Ahk re li tenamit Yokib Xyal Kamsinkil laj Kinich Janaab Pakal

Naq yook chi nume'k li kutan ut li xamaan, laj ilolre li Ix Tzakbu Ajaw xe'kanaak choq aj taaq re, naab'aleb' ke xtzol tijok ut tuulak, xb'aanaq li awab'ej naxk'e xik re rab'inkileb' li tenamit re li najter ajaw. Ab'anan, li najtereb' toj yookeb' ajwi' xtaaenkil li Ix Muwaan Mat ut eb' li oxib' li ajaw, ab'an laj taaq reheb' li najteril ajaw rab'imb'ileb' xb'aan laj Kinich Janaab Pakal; jokan, naq li xrahinkil ru ut li xmuxuk k'aak'alenb'il xb'aan li jun suumal, re naq li tenamit usaaq ut wanq sa' tuqtuukilal ut sa' sahilal. Ix Muwaan ink'a'a xk'ulub'an rib' li xpaab'ahom rik'in li Ix Tzakbu Ajaw. Rajlal kutan laj taaq junelik neke' xk'aak'ale reetalil laj Hun Ajaw ut laj Kinich Ajaw, neke' xloq'oni ru laj K'inich Janaab rik'in b'ichank ut loq'al. sa' jun li q'oqyink, naq yook wank li mayejak rub'el li xkutan xsaqenk li xam, laj Chok Balam xb'oq li Ix Muwaan Mat chi kosa sa xch'ool xyere naq jun ch'uut aj puub' yookeb' chaq chi nach'ok. Xyere jun li moos aj Kab Chan Te xtaql li tenamit Sak Tzi re naq muq li Ix Muwaan Mat o'b' xka'k'aal chihab' chaq reb'elaj. Jun reeb laj puub' b'omb'il xnaq'ru ut muntajel chik wankeb' chirix wankeb' xkamsib'aal. Xb'aanaq xexnaw naq laj Yokib ke'xk'e rib' sa' aatin rik'ineb' li wankeb' xk'anjel sa' li tenamit Baakal, re xk'uub'ankil jun ch'a'ajkilal sa' li tijleb'aal re li tenamit a'an, re xsik'b'al xtenb'al li tenamit jo' kexb'aanu chaq jun xil, re xkamsinkil sa' li q'oqyink a'an. Ix Muwaan Mat

xkawresi laj Chk Balam re naq tkol li xnajeb' li oxib' chi ajaw re raj naq tk'am laj Kinich Janaa ut laj Kan Mo Hix xmuqb'aleb' rib.

Sa' li ninqi ochoch Ix Tzakbu Ajaw patz re k'aru xyaalal li ch'ajkilal, li pleetik ut a'an ink'a' naxpaab' naq li Ix Muwaan naq xtaqla laj Kinich Janaab xmuqb'al rib' , wan ta naq a'an raj wank xkolb'al li komonil xb'aanaq a'an awab'ej li tenamit Baakal. Li Ix Muwaan xyere naq maa junwa tkanab' li ralal sa' junaq xch'aajkilal. Li junkab'al a'an ketaqe' sa ru'uj li tusb'il pek, re ilok chiru li q'oqyink, ab'an ki ril jun siir xam na tz'ab'lunk reeb' laj puub' li wankeb' Baakal chiru li neb'aal b'arwi' wankeb' li oxib' chi ajaw. Maajun naa eek'ank sa' xyanqeb', kajb'an wi' li tz'i' naq tookeb' chi wook, chirix a'an xEEK'ank ju yaab' sa' li okeb'aal, eb' laj puub' kextikib' li pleetik. Laj chok Balam moko kawrwsinb'ilta ab'an rik'in xtenq laj Kab Chan xeruhuanx xnumsinkil li ch'ajkilal. Li pleetik yook sa' li niqi ochoch, li yaab'ak jwal kaw sa' li na'jej. Li xk'ihal laj puub' re laj Kinich Yonal Ahk yookeb' chi xik sa' li na'jej wank chi taqeq'. Xiikil li japok e sa' li nimla kab'l xb'aan li ch'a'ajkil. Li junkab'al yookeb' rab'inkil naq yookeb' chi ketek' laj k'aak'alehom re li ninqi ochoch. Aran xe' xk'eetal naq aneb' yookeb' chi sik'ek' re kamsiik. Xe ilok chaq taq'a ut yookeb' rab'inkil li japok e xiikil xb'anaq yookeb' chikamsiik naab'al li poyanam sa' jun junq chi ochoch. Nekex naw naq yook chi hulak li rahilal sa' xb'eeneb', xe kub'eek chaq aran xe'xk'e reetal naq maab'ar chik neke' ru chi elelik, xb'anaq ak xe' xrami li okeb'aal. Maab'ar chik wank li elk, Ix Muwaan xk'ameb' sa rokeb'aal li k'uleb'aal b'arwi wank li ninqi jul wank rub'el li nimla kab'l, jwal

q'oqyink xsa, xkoob' yal yookeb' xch'ebal xb'eeb' chi ruq chalen toj sa' xchamal releb' li b'e rub'el ch'och. Ix Muwaan nax naw naq li b'e wank rub'el ch'och na el toj sa' xuk li nimla kab'l, ab'an li b'e wankeb' aran maab'ar wank relik. Li xnaq'ru mutz'muuk aj chik xb'aan xq'oqyinkil li na'ajej, xb'aanaq t'ilt'ookeb chik.

Naq t'ilt'ookeb' chaq rub'el li ch'och' xe'rab'I naq laj kamsinel wankeb' sa' xb'eeneb', mare anchal rub'el li ch'och' te' koleq', li saqi maql nak'eenaq ru, saqenk b'ayaq ru nak'utunk, naraj xyeeb'al te' jayeq' xtabw'al li saqenk. Eb li junkkab'al a'an ink'a' chik neke' eek'ank, renaq ink'a' te' ab'iiq naq yookeb' chi musiq'ak. Naq xe hulak wanwi li xam, li Ix Tzakbu xril xnaq'ru laj Nuun Ujol Chak.ζ Marilob'aal tawi' yolaak malaj kamk? Nach'ok chi xk'atq xb'aanaq maab'ar chik te' elq, mare anchal te' ileq'. Kan Mo Hix ki el rub'el xwankil li Ix Muwaan Mat ut xko'o wanwi' li saqenk, li xnaqru xk'utun naq xhulak k'atq li xam ut laj Nuun Ujol xkana chi che'cho, ut chirix a'an ki se'ek. Laj Kan Mo Hix xpaz' xtenq'aal, ab'an laj Nuun Ujol xyere b'ar wank chaq laj Kinich Janaab Pakal; naxnaw naq yook xyalb'alru rik'ineb' li xik' neke' ilok. Laj Kan Mo Hix xye naq xjunes ut laj Nuun Ujol Chak xpak' se xb'an xuwajel rilb'al. li Ix Muwaan ut eb' li komon aneb' aj kanawinel chirix li ch'aajkilal naq wank chaq xmuqb'alrib' sa' li q'oqyink rub'el ch'och'. Laj puub' xe elchaq ut xe'chap laj Kan Mo Hix; laj Nuun Ujol ki elk rik'in li xmaatan.

Ix Muwaan Mat, Kinich Janaab ut Ix Tzakbu Ajaw xe muq rib' li jul jwal q'oqyink xsa', renaq mare anchal chlq junaq chik rahilal. ink'a' chik te xik sa' li okeb'aal, ab'an li xsaqenk Nuun Ujol ki xk'ut xb'eeb' chi ru, ut

li Ix Muwaan xk'ameb' li toj yo'okeb' toj rub'el li ch'och' tojre naq xhulak riq'ul li q'oqyink naq ruheb' ut li xsaqenkil li po xk'utun chiruheb'. Li jul a'an na el sa' rokeb' li iq' re li nimla ochoch. Ut eb' laj kamsinel nach' wankeb' rik'in re naq sik'b'aleb'. Naq yook chi ok li q'oqyink xkooheb' sa' xaal li nach' chirix li ochoch yal te'xjuku rib'eb', renaq te' xk'ul li roq ha' renaq ink'a' te ileq' xb'aaneb' laj puub li yookeb' chi sutukre, xexk'am jun roq ha' chi ink'a' neke' eek'ank b'ayaq toj b'arwi' na hulak li ha'; yookeb' xjololinkil rib chiru pek naq yookeb' chi kubeek toj sa' sulul ruheb', ab'an ink'a' sa naq yookeb' chi xik, maajun naru na aatinak, renaq ink'a' te ab'iiq. Li ch'otb'al li ha' neke' nume'k' wi, yookeb' chi t'aqasiik' xb'aan, aran xe'muqrib' chiru li jun q'oqyink yookeb' rab'inkil li xkomoneb' naq tookeb' chi lab'aliik.

Naq yook chi ewuuk li kutan ut li q'oqyink yook chi ok li Ix Muwaan, Ix Tzakbu ut laj Kinich Janaab xe'sutq'iik chaq sa' li tenamit. Xe'hulak sa' xneb'aal li nimla kab'l li poyanam yookeb' rilb'al li xjorlal li ninqi ochoch. Sa' li junjunq chi warib'aal ut sa' li neb'aal , xextaw chi kamenaq li xkomoneb'. Li xbihomal li najej xerelq'aatq , xe xjori ut xe' xk'ati, kajchik li neb'ahil xkana. Ix Tzakbu xxikil naq xkaqo' ut kixkut rib rik'in laj Kinich Janaab, naq ink'a' raj xko'o xmuqb'al rib' wan raj b'an xkolb'al rix li tenamit ut li komon. Ix Muwaan xaqab' rib' chiru li ralal ut xyere, wi' li IX Tzakbu a'an cha ixaqilb'ej ut awab'ej, Ix Muwaan a'an chaq xna' ajwi' li awab'ej ut li ajaw. A'an raj awab'ej anajwank wi taraj yo'yook, xyere chaq li ixqa'al naq ink'a' atinaq chirix ut li ralal. Ab'an li Ix Tzakbu xiikil xjosq'il ut ink'a' nael sa' xchool rik'in li xk'ulman

chaq. Laj taqlanel sa' xb'eeneb' laj puub' xnach'och sa li nimla kab'l. Ix Muwaan xk'e reetal na laj q k'anjel re Chok Balam ut re ajwi' laj Kab Chan Te. Eb' laj puub' ke yaab'ak ut kexye naq ke chape'ek ut ke k'ame' xb'aan laj Kinich Yonal re li tenamit Yokib. Li xnajeb' li oxib'chi ajaw xkole, xb'anaq moko ajel taru naq xjorb'aleb; xe chal b'an xkamsinkil a laj Kinich Janaab, li ajaw re yo'yokeb'. Naq xnaw li esilal a'in, li tenamit xyaab'ak . Ix Muwaan xk'ulub'an li esil chi minb'ilru, ut xe xchaq'rab'i laj jolominel re aj puub' ut eb li xkomon , ab'an sa' li raam, li Ix Tzakbu Ajaw sumelan xk'eeb'al reeqaj rik'in laj Nuun Ujol Chak, rik'in li xik' rilb'al xb'aanu re li xb'eelom.

9.10.0.0.0 (wiib' xkak'aal re li po enero re li chihab' 633) Li Tenamit Baakal Xninq'ehi li Lajeeb' Katun

Chirix naq xe'xlab'ali oxib' chi ajaw ut laj Kinich Janaab, Ix Muwaan xiikil xjosq'il rik'in li xb'aanuhom li Ix Tzakbu Ajaw chiru eb' li poyanam; xye naq ink'a' tkuy xmaak. Li xjosq'il xnumtaak ut li ch'uut ajwi' sa' xb'een li ixqa'al. Sa li raqb'a aatin, li Ix Muwaan ki kawuuk xch'ool , chi moko li cheekal winq re li najtereb' ajaw te tz'aqonq.

Li xna' laj Unen Kawiil xtuqub' li tenemit ut xkol laj Kinich Janaab chiru ob' chihab', sa' xraqik xhulak li lajeeb' Katun sa' li (wiib' xkak'aal re li po enero re li chihab' 633). Maak'a' xjalajik rik'in li ch'otb'al Katun wanchaq jun may chihab'. Ix Muwaan a'an chaq na jolomink re li mayejak sa li xnajeb' li ajaw. A'an naxlan sa' t'ikr li jalam uuch, chirix a'an laj Kinich Janaab naxk'e li reetalil re laj Unen Kawiil li chaab'il k'oj utz'uujinb'il chi lemtz'unkil rax pek.

Ab'anan, ink'a' naxk'ulru li mayejak na wank sa' li tijleb'aal reeb' li najter ajaw, li Ix Tzakbu a'an ink'a' na hulak chi ru, ut xsach xwankil, jokan ajwi' rik'in naq neke' xk'e raq' li oxib' chi ajaw, xik' naril naq neke' xjach rib li ajaw a'an jun sachk.

Li komonil re Baakal xexk'e reetal naq xekoleek' chiru ch'ajkilal xb'aaneb' ch'uut re li najteril yos, ab'an yookeb' chi tawaak rikin naq ink'a' naxnaw jolomink ut xmuxb'al li xk'anjel li Ix Muwaan. Xjale xna'aj rik'in li xyehom ut xpaab'ahom, ink'a' chik naxk'eeb' xk'anjel li wankeb' sa' rajb'alru, chi moko xyiib'ankil

reeqaj li ninqi ochoch naraj. Sa' xna'aj bihomal wank sahil ch'olej, sa' li xlaje Katun, yal na ilmank li majelal rik'in kaq're ru maak'a' sa' ninq'e xetaqe' li wankeb' xkanjel sa li na'jej ink'a' re b'atz'unk re b'an keek'ankil li yook chi k'ulmank.

“Sa' li b'eleeb' Katun Ix Muwaan xwaklesiheb' li ajaw xk'eeb' raq jalan jalanq xb'onol re li ochoch”

“Laj Ajen Yohl Mat a'an chaq xyuwahil li tenamit Baakal.

Janaab Pakal a'an chaq li ch'otb'al li junkab'al”.

“U Kay Kan xk'ulun chi ixb'ej ut xk'at li tijleb'aal. Xpatz'mank re awab'ej ut li yuwa'bej”.

“Chirix a'an Ix Muwaan Mat xk'ulunk wichik sa' xb'een li ruchich'och'.

Xk'e raq'eb' li ajaw li naxraheb”.

“Jun Yalaw Chan ink'a' xwank chi moko xk'ut rib'. Eb' li ajaw re najteril ochoch xe b'ormank”.

“Ix Muwaan Mat ink'a' xk'e aq'ej wank xb'onol. T'uruheb' naq xe wank li oxib' li najteril ajaw”.

“Eb' chakach maak'a' wank chi sa', li wa xq'unaak. Xninq'ehimank ru li oxib' chi ajaw, I kok'al te' tz'okaaq”.

“Ink'a' chik xk'uub'amank li b'atzunk, maak'a' chik maatan.

Ink'a' chi xwank li xajok, eb' laj k'utb'esinel
lub'luukeb''.

9.10.2.6.6 (jun may re li po mayo re li chihab' 635) Xyola laj Kinich Kan Balam II

Ix Muwaan Mat wank xwankil chi junajwa, ab'an jwal kaw wichik a'an wank ajwi' li xjalajik. Li ch'uut na loq'oninkre li junxil yos jwal naq te'ch'ajkooq. Te raj xb'anunkil xjuneseb', eb' li cheekal winq re li ch'uut a'an yookeb' xjosqil naq neke xpatz' xk'ab'a'. Ix Tzakbu xjolomil ut aj tenq' re li tijok na wank ab'an li ink'a' nax k'ulru li Ix Muwaan ut ink'a'a na k'ulmank sa li raqleb' atin re laj Kinich Janaab, naq wank kab'laju xkak'aal li xchihab', maak'a xwankil re tenq'ankil li rixaqil sa li awab'ejilal. Sa jun kutan xhulak rik'in Ix Muwaan resilal xb'aaneb' li tuq'ixq re li nimla kab'l naq li awab'ej Ix Tzakbu naq wan wuqub' xkak'aal re, wank sa' yu'am, chankeb'. Naq wank waqxaqib' roxk'aal chihab' re ut naxnaw li xhulajik li xaqab'ankil li yaalre ut li xmaatan. Ab'anan nak'eechaq xsahil xchool naq wank chaq rik'in. Sa' jun li q'oqyink ink'a'a sa wank ut ink'a' nachal xwara, xte xramb'al li rokeb' iq sa' li ochoch re rilb'al li chahim chiru li choxa, re risinkil bayaq xtitz'ik, natoollank chiru li xch'aat, ut xmuhel li xmoos naq xtoqru li neb'aan xyeeb'alre naq wank ju esil rik'in; naq sa' li junmay xb'e li po may re li chihab' 635, sa' li choxa yook chi q'oqyinkok', naq li relik li po naxch'utub' rib' rik'ineb' li chahim. Xyola laj Kinich Kan Balam II, ralaleb' Ix Tzakbu ut Kinich Janaab.

Li komonil re li tenamit Baakal k'ajo' naq xe saho' rik'in li esilal. Eb li ixqeb' xe'kub'sink re kexk'uub jun

li ninq'e re xning'enkil li xyolajik laj ch'ina Kinich Kan Balam II. Xe'xkamsi naab'al ak'ach ut yookeb' xkujb'al sa' woqxenb'il ha' re xmich'b'al rismaleb'. Eb' li winq kexpik jul re xtz'ab'al li xam, sa' li ru xam yookeb' xpomb'al xtib'el kej ut sis, botlenb'il sa' xaq tul re xtiwb'al chiru li q'oqyink . li sib'el yook chi ok sa' ru eb', ut li xb'ook jwal sununk. Ix Tzakbu xning'ehik sa' li nimla kab'l, ayaal ani taa hulaq re rosob'tesinkil li k'uula'al.

Ix Muwaan ink'a' naxyooni naq Ix Tzakbu tq'alu li k'uula'al; chi maajunaq raatin, li na'b'ej xko'o chi b'eek sa' xyanqeb' li k'iila komon sa' li nimla na'jej. Eb' li cheekel winq yookeb' chirix, jo'kan ajwi' laj taaqre malaj li neke' loq'oninkre xkooheb' ajwi' chirix toj sa' xnajeb' li najteril ajaw. Li ixq ki ok sa' q'eel na'jej rochb'een li k'uula'al, ut eb' komon wankeb' chirix li kab'l chi maajun na eek'ank, re xk'eeb'al xloq'al. Xmayejak chiruheb' li najteril ajaw xpatz' reeb' naq chi osob'tesiiq ut chi kole'eq chiru li maaus li xk'uula'al aj Kinich Kan Balam II. Naq xel chaq sa' li na'jej maani naraatina xrilrb' li komon ut xse'ek chiru eb'. Yookeb' xteeb'al li xb'e naq yook chi xik sa' nimla kab'l. Ix Muwaan yook chi rilb'al naq xq'ajchaq rochb'eeneb' li komon re li tenamit Baakal. Xko'o wichik sa' li tijleb'aal b'arwi' wankeb' li oxib' chi ajaw, ut ki ok sa' li na'jej. Laj Kinich Janaab Pakal xwakliik sa' meex ut xtaaqi li rixaqil. Naq wanchaq sa' li tijleb'aal li ixqa'al xloq'oni ruheb' li ajaw, laj Kinich Janaab xrosob'tesi li k'uula'al renaq ink'a' tawe'q xb'aan rahilal. Laj Nuk Yajaw, ut li cheekal winq re li oxib' chi ajaw xkaya ut xloq'oni ru li awa'b'ej Ix Tzakbu ut li ralal.

9.10.7.13.5 (wuqub' re li po septiembre re li chihab' 640) Xkamik li Ix Muwaan Mat

Chiru chaq li kutan xnume', li nab'ej xkanab' xpatz'b'al sa' li tenamit Bakaal. Ix Tzakbu xwan choq' xjolomil awab'ej. Sa chaq li honal a'an, Ix Muwaan xril raj jo' wankilal ab'an xsach chiru. Naq wank choq' awab'ejilal , li Ix Tzakbu xpatz' li aq'ej ut li jut t'ikr raxmotink ru. Li Ix Muwaan ink'a xye naq ink'a', ki xq'axtesi b'an. Li t'ikr a'an re oksimanq sa junaq ninq'e.

Chalen sa' li honal a'an, xkanaak chi maak'a' xk'anjel, Ix Muwaan Mat xk'e xhonal xtenq'ankil laj Nuk Yajaw Mat re rilb'al li jalam u ut li tijleb'aal. Li mayej kik' ut li tijok xkana choq' k'aux; kix tok' naab'al sut li xtib'el toj reetal naq lub', k'auxla naq chi kama'an te' aatinaq li eetalil. Naq yook chi numek' li kutan , Ix Muwaan xyajer sa' li (wuqub' re li po septiembre re li chihab' 640) li xjunxaqalil yook chi oso'k ut sachk sa' li tijleb'aal. Nuk Yajaw Chan xq'alu, naq yook chi yaab'ak, a'an yook rek'ankil naq yook chi elk li xmusiq'. Naq yookchaq xnume'ek li chihab' ut naq xkana chaq xjunes, laj Nuk Yajaw Chan xsach li reek'ahom ut li kawilal, choq're li ruchich'och' yook chi oso'k'. xt'ane' chiru ch'och' ut na q'usq'ut chi yaab'ak. Naq yook chi ilok sa' choxa, laj Nuk Yajaw xq'axtesi li xmusiq' ut li xyu'am.

Wiib'aq chihab' chik xkamik li Ix Muwaan naq xhulak resil sa' li tenamit Baakal. Xnawmak naq xcha'al li ninq'e aran Waakab, li xb'eelom li Ix Muwaan ut xkab' xyuwa' laj Kinich Jaanab Pakal, Kan

Mo Hix wanchaq rochb'eeninkileb' chiru laj Nuun Ujol Chak. A'an xyere chaq naq chi wanq xkuyum ab'an ink'a' xab'iik li xtij, ut kexk'e chi jun li jelookil pek aran laj Ahiin Chan Ahk xrisi li raam ut xk'am chiru li ajaw. Li xrela' xtib'el xq'axtesiikre li rixaqil laj Nuun Ujol Chak b'arwi' a'an xyiib' tzakahenj re naq jek'imanq reeb' laj wahinel. Chirix chik a'an, xextaqila jun li hu sa' li tenamit Baakal re xyeeb'al resil li xkamik rixaqil li awab'ej.

Majihaq wi lajeeb' chihab', (sa' li wiib' xb'e li po noviembre re li chihab'644) xyo'laak xkab'il ralal li Ix Tzakbu, Kinich Kan Kiimak Òol Chitam II, re tz'aqlojik ru laj taqlanel re laj Kinich Janaab Pakal.

9.11.0.0.0 (beleeb' xb'e li po octubre re li chihab' 652) Li tenamit Baakal Xninq'ehi xjulajuhil Katun ut Xawab'ejilal laj Kinich Janaab Pakal

Ix Tzakbu xtauru xchaqrab'il li nimla kab'l ut li taqlankil rik'in li awa'b'ej ut eb' laj k'anjel wankeb' xwankil. Eb' li poyanam tento naq xk'e chi wa'ak li awab'ej, ab'an li awab'ej tento raj tk'eeb' xkawil xch'ool ut xkolb'al chiru li ch'a'ajkilal; ut k'eeb' ajwi' xwankilal renaq texkol rib' li ink'a' us, tk'eeb' raj ajwi' chi ninq'ehik renaq te xtaw xbihomal sa' li k'ayink rik'ineb' li komonil. Naq wank sa' xk'aux a'an, li awab'ej xk'uub' ninq'ehinkil li Xb'ele Katun li twanq sa' li (b'eleeb' xb'e li po octubre re li chihab' 652). A'an xaqaq' jo' xtillajik jun chaab'il honal re li tenamit Baakal li wank rub'el xwankil laj Kinich Janaab Pakal. Naq li awab'ej ak xtzol rix li mayejak re jalok aq' xk'uub'amank jun yo'lek sa' li wiib' chi tijleb'aal jun sa' li wankeb' wi li oxib' chi ajaw ut jun rik'ineb' najteril ajaw. Li poyanam jwal naekexra laj Kinich Janaab b'aanaq a'an li xb'eel awab'ej li tb'aanunqre chiruheb' li ak numenaqeb'. Li awab'ej Ixq li xjayalihom a'an naq li xb'eelom tjolomiheb' li awab'ej ut a'naq li nimaq xwankil sa' xb'een chixjunil. Xk'eemank reetal naq junaq awab'ej chiru ximal awab'ej li xjalaniil maawa' li rilob'aal a'an b'an li xb'aanuhom.

Chirix naq xraqe' li niq'ehik li awab'ej Ix Tzakbu kawresi naab'al ak' k'anjel rub'elaj naq taahulaq li junchik Katun. Xyeeb're laj jolominel tz'ak naq te'xiib'

jun ochoch sa' li xnimal ru kab'l, jun re xwarib' laj Kinich Janaab Pakal. Chixjunileb' li kok' ochoch b'omb'ileb' chi kaq, renaq taa jalaq rilb'al naq chi saq raj b'on mank , renaq ink'a' tk'ab'ahin Sak Nuk Naaj (Saqi Ochoch). Jokan ajwi' ke' sikmank aj b'ononel ut aj tz'iib'renaq te' ruutz'uji xsa' ut ak'aq rilb'al chalen. Wib'aq chihab' xtikib'ankil li nimla k'anjel re xyiib'ankil nimla saqi ochoch (Sak Nuk Naaj) xtikib'amank sa' li (b'eleeb' re li po noviembre re li chihab' 654).

Li rahom li awab'ej a'an re xkanab'ankil ut xk'utb'al xnimal xwankil laj Kinich Janaab Pakal jo' awab'ej. Xkawresi jun chik ak' k'anjel re xyiib'ankil wiib' xnajeb' kamenaq, jun re li ixq ut jun re li xb'eelom. Li na'jej a'an waklisimanq nach' chi xk'atq li nimla kab'l, li na'jej jwal ninq naq yib'amanq re xk'tb'al chiru li xyoseb' li kamenaq ut eb' laj paab'anel li neke' chal chi najt. Xe k'eemank ajwi' xna'aj naab'aleb' aj k'aleb'aal , reeb' li tz'apb'ileb' ut chapb'ileb', re k'anjelak; xpikmank xna'aj xe' li ochoch, li mooqon b'ar tkanaaq li xb'ehil ut li xnimal li muqleb'aal a'an; sa' xyi xexb'ut xpek'al chun. Li k'anjel yook chi uxmank jwal kaw, li saq'e naxlub'tesi eb' laj k'anjel te' chaqiqre li xk'akqeb' xsa' yook chi tawaak xb'aan li jutz'il q'esnal pek. Li k'anjel re xna'aj li Ix Tzakbu Ajaw ak xtiklaak chik.

Jokan ajwi', xtiklaak chik jun kawil k'anjel re xjorinkil ninqi aalal pek, aj tz'iib', aj k'utunel, li wankeb' rub'el xwankil cheekal winq ut aj tz'ilolre rix li choxa, yookeb' xjuch'b'al reetalil b'ar tnumeq' li xjorb'al. Sa' xb'een tasal wank jun jachal ak kama'an naq wank, chiru li eetalil wan ju xjalam u ixq yook chi

xnujtesinkil ju li xna'aj xam kama' rilb'al li ajaw 'xq Ix Muwaan. Sa xb'een li xnaaj li xam, wank jun sek' wankatq k'aqreru chi sa' re mayejak jo' xaq may, jun joom nujenaq chi k'ix ut jun nimla k'ix re kar, na oksiman re aatinak rik'ineb' li ajaw naq yook chaq chi sihaak laj Unen Kawiil li xyolaak sa jun xnaaj xam, b'arwi' xk'e xb'ook re jo' laj Kinich Janaab Pakal.

Chiru li eetalil xwan xjalam u laj Unen Kawiil ut laj Hun Ajaw jo' rilb'al jun toon chi che' wankatq chahim chiru, li k'anti' naxk'amchaq xwankil li xeetoneb' chiru li choxa. Wank ajwi' ju li q'quq' sa' ru'uj li che', ch'olch'o kama'an xwanjik laj Hun Ajaw. Chi xk'atq li xna'aj li xmuqb'al xk'eemank reetalil b'arwi' chaljenaq chaq Ahkal Mo Nab, chirix a'an wankeb' Kan Kiimak Chitam, K'an Balam, Ix Yohl Ik'nal Ix Muwaan Mat ut Kan Mo Hix. Li muqleb'aal wank chi sa' jun li ochoch pek li xk'uub'amank chi ch'aab'il. Xkana b'ayaq chi teeto. Jokan ajwi' xwan xmayejankil ru li muqleb'aal re lix Ix Tzakbu Ajaw. Li muqleb'aal a'an xe ruutz'uji li xsutam chi tusb'il pek, renaq k'eeb'ilaq xloq'al. Li awab'ej ak'obresinkil li loqlaj na'jeb' li najteril ajaw.

Ix Tzakbu xyook rilb'al naq yook xyiib'ankil li ak' tijleb'aal ut li ninqi ochoch; chixjunil li k'anjel yok chi b'aanumank eb' li poyanam yookeb' xyeb'al naq li tenamit Baakal yook chi usaak wichik. Ab'anan, li awab'ej xk'e reetal naq li tijleb'aal ut li kumkiil pek tento naq k'utmanq xwankil kama'an laj Kinich Jnaab Pakal Pakal, jokan ut, na ajmank junaq nimal ch'a'ajkilal, jun xkoolaninkil, ut jun xka'sutinkil wichik.

9.11.6.16.11(oob' re li po agosto re li chihab' 659) Kinich Janaab Pakal Xkamsi laj Nuun Ujol Chak ut laj K'anjel Kapak'al U

Li awab'ej Ix Tzakbu Ajaw naraj naq Baakal wanq raj rilom laj Kinich Janaab sa' xb'een. Wanchaq lajeeb' xkak'aal xwank jun b'alaq ', naq laj Nuun Ujol Chak xb'eeresi chaq Baakal ut xyal xkamsinkil laj Kinich Janaab Pakal. Re raj rechaaninkileb' li tenamit, laj k'aak'alanel ut hulak sa' li nima' re Usumasinta, sa' xmooqoneb' chaq laj Baakal. A'an xtaqla jun esil re laj Nuun Ujol Chak renaq rub'el xwankil laj Kinich Janaab jun sutaq chik. Sa' li taql, xtaqla jun li maatan, jun li q'unil b'olotz, laj k'amol esil xkut chi roq laj kapak'al u. aj Nuun Ujol Chak, sa' li kutan a'an wanchaq kaak'aal chihab' re, kixb'e xb'oqb'al laj Kinich Janaab sa' jun li sumk'uub' re k'amb'aleb' rib' sa' usilal malaj xlaqab'ankil li na'leb'. Sa' muqmu, taqla ajwi' resil re naq naru xk'amb'al li puub' naq texk'ul rib' aran Waakab re xchapb'al ut xk'ulb'al laj Kinich Janaab Pakal ut rik'in a'ain taa sahoq' aj U Kay Kan ut li xnimal aj jolominel.

Laj Kinich Janaab Pakal uteb' li xtql, xtaqlaeb' rilb'al chanru naq te ok chi pleetik aran, b'aanaq li tenamit Waakab najt xteran wanwi' ut na k'utun chiru li taq'a sa' li awinq ani na ok aran. Sa' releb' saq'e wan junli saaqonak chiru li xtzuulul li tenamit ut li nimla k'iche' Naj Chak xk'ab'a'. sa li tzuul b'arwi nael chaq li ha' ut nimha' Jlate na nanume' chaq chirix li k'iche' na hulak toj sa' li nima' Tzakoneja liwank rub'el li taq'a.

jwal nach' raj hulak Wakaab' chiru naq jwal najt xe b'eek junpak'al li tenamit, ab'an laj puub' k'amok re aran. Li awab'ej xye naq laj Nuun Ujol yook xyoonunkil anajwank li hulajik laj Kinich Janaab re xkamsinkil ut eb laj puub' li cha'lemb'ileb' chirix. Ki xk'auxla naq jwal us naq li awab'ej najt chirix li tzuul tk'am, toj reetal naq te hulaq wanwi' li na ch'otok k'aak'alenk. Li xjolomileb' aj puub' ink'a hulak chiru li na'leb' a'an, ka'ru aj he naq te'qak'am naab'al aj puub' xb'aanaq jwal x''k' li b'e yal chi kama'an too tz'apliiq sa' xyanq li tzuul baanaq jwal xiw xiw; li awab'ej xminruhen' ut laj Kinich Janaab xsumelan li xk'aux a'an.

Laj Kinich Janaab xk'ameb' laj puub' sa' rokeb' Baakal sa li najej najt xteram. Naq ak xe hulak chiru taq'a chire li nima' Tzakoneja, kooheb' yajun toj reetal naq xe hulak rub'el li nima' Jalate a'an jun roq ha' naxjach rib'. Laj Kinich Janaab xtaqsi li rilob'aal ut aran xril li tenamit Wanaab li wank sa' xb'een li saqoonak wank chire li ha'. Nach' chi xk'atq li tzuul Najhak b'arwi' na t'ane'chaq li ha' chiru tzuul ut sa' xaal. Eb' laj puub' xextiq li xb'e sa' xyanq saqoonak ut sa; xkawil roq ha', yoon wankeb' xb'aanaq mare ani taa iloq'reeb'; maajun xhilok reeb' toj reetal naq xe hulak nach' xk'atq li tenamit Wakaab laj Kinich Janaab Pakal sa' li (oob' re li po agosto re li chihab' 659), naq ak yook chi nach'ok Wakaab xtaweb' jun ch'uut aj puub' kawal wankeb' re xtikib'ankil junaq pleetik chiru li xninqal tzuul. Eb' laj puub' wankeb' chirix sa' junpaat xechal sa' aanil xenumek' chiru ut ki tiklaak li pleetik.

La puub' reeb' li tenamit Waakab, Pipa ut jalan chik ch'uut ink'a' nekexyooni naq xtiklaak li

ch'a'ajkilal ut ink'a' xexkuy li yalok xe'elelik xb'anaq xe'ok xiweb' kexik toj chiru li taq'a. xeril chi kama'an, li xjolominel aj puub' re laj Kinich Janaab kexchap eb' laj jolominel reeb' laj pleetinel, ab'an li awab'ej xpatz' chiruheb', naq xk'amaqeb' li ixq ut eb' li ralal xk'ajoleb' jo' preex. Oxib'aq kutan rokikeb' chi b'eek , laj Kinich Janaab ut eb' laj puub' xe hulak sa' li tenamit Baakal, ak yookeb' chi oyb'eenik xb'aaneb' li tenamit . naq yookeb' chi ok yookeb' xorxorinkil sa' ruq'eb naj na k'utun xyaab' sa' li tenamit. Yookeb' chi kute'k chi uutz'uuj ut sa' xb'eeb' yookeb' xkutb'al xaq mokooch, eb' li kok'al yookeb' xkub'aleb' chi pek li preex naq yookeb' chaq chalk sa' rosojik chaq li tzol. Xe'k'ameek' li winq sa' li nimla kab',l eb' li ixq ut kok'al xe tz'apeek; li Ix Tzakbu Ajab xk'ulub'an li rixaqil ut eb' li ral laj Nuun Ujol Chak choq' reeb'. Li komonil xtikib' kawunk oxib'aq kutan chik, re xning'ehinkil ruheb'.

Naq li saq'ehil hix yook xkawil sa' xb'eeneb' li kamaaq ut xch'e' li ch'och', eb' laj k'aak'alanel ochoch, xe'risi chaq eb' li preex chi jukukinb'il chirix li ch'ol b'eek yook. Nach' chi xk'atq li roq ha', eb li komonil yookeb' rilb'al naq xe'chirib'aak chiru li pek laj Nuun Ujol Chak, Yax Kin ut kayib' chik aj puub' rochb'eeneb'. Li cheekal winq re li oxib' chi ajaw sa' jun paat xk'amchaq jun q'enal pek re yok'ok u t xkuj chi xk'atq xsaheb' chi nim xjoplal xk'e xkuj ruq' sa' re xb'oq'b'al li raam li toj naa b'oolank. Majihaq wi neke' kam xeril chanru naq li raam ke isiik chiru, kaj chik keril ut ke kam. Li cheekal winq xtijik sa' xb'een, a'in li raam li ink'a' usil awab'ej, ut aj kololreeb' li kamaaq chiru ink'a' us. Laj Kinich Jannab nax loq'on ru li

raameb' toja' naq naxkut b'arwi' na ok li ha' renaq naxik sa' xyanqeb' li maaus aj kamenaq. Naq xaqe' chi xjunil, eb' li komonil xkoheb' re xkawresinkil li ninq'e. Ix Tzakbu Ajaw xb'oqeb' li cheekal winq re xtaqlankileb' renaq eb' li preex te'tenq'aaq xb'eneb' k'amb'al li xtib'eleb' li kamenaq re xkawresikil re li q'oqyink.

Li Komonil xe'atink chaq ut xe'jalok naq xe chal sa' li nimla waak twanq chiru li nimla kab'l.naq tiklaak li ninq'e xe hulak laj wajb, xe ok rapunkil li xolb', b'olol ut xtoch'b'al tenb'il wajb' (tambor). Naq Kinich Janab Pakal, Ix Tzakbu ut eb' laj k'anjel sa' chaqrab' kextaw li xna'aj re li waak, eb' li preex yookeb' xjek'inkil li wa, li rixaqil laj Nuun Ujol yook chi yaab'ak naq yook chi jek'in wa. Chirix a'an xe jek'iik xwa li komonil ayal naxye charu xwanjikeb', ut laj Kinich Janaab tyal xsahil li waak, xe'jultika naq xe ruuk chi numtaak. Laj xajonel xkoheb' ut xexsut li jalaneb'; xiikil naq xe'xuwak ut xe'xyoob' rik'in li wank sa' xmaril. Xextikib' rik'in li ruuchil li awab'ej . xe'turub'aak ut xe'b'ak'e ut xe'k'ame' wichik sa ch'olb'eeq toj sa' li tenamit Baakal. Xe'yal xq'e xk'utb'esinkil li wankil li Ix Tzakbu Ajaw xyeeb' re laj xajonel naq te xlukub' li preex chiru q'esnal seb'. Chirix a'an xe'ok chi xajok chiruheb', re xninq'ehinkil naq xeruhank sa' xb'eeneb'. Xe ok chi wa'ak rik'ineb' xtib'el li wankeb' aran. Laj Kinich Janaab Pakal xb'alq'us rib' rilb'al li rixaqil ut naq yook xkayankileb' yook li ninq'e ut xtzekankileb' li kamenaq. Li rixaqil laj Nuun Ujol Chak chunchu sa' ch'och' k'ajo naq yook chi yaab'ak.

9.12.0.0.0 (waqib' xkak'aal re li po Junio re li chihab' 672) Laj Kinich Janaab' Pakal Xning'ehi Li Kab'laju Katun

Li tenamit Baakal te rataw xning'ehinkil li kab'laju Katun, yookeb' xyaeab'al naq a'an jun xnimal ninq'e taawanq chiru chi xjunileb' li qinq'e na uxmank. Li winqeb' xe'k'ux li tib' ut ink'a' chik nekeraj xtzekankil jalan chik, yookeb' xk'uxb'al chi maak'a' ratz'amil ut rikil; ink'a' newank rik'ineb' rixaqil, kexb'on chi q'eq li rilob'aaaleb' re xjultikankil li rahilal xe'k'ul. Li nin'qe a'in re ak'obresink, eb' li ixq kextz'eq chixjunil qayehaq li sek' lekleb' uk'al, meex tem ut q'e'el t'ikr. Xe'xyiib' chi chaab'il li ochoch kex b'on chi chun. Li Ix Tzakbu xkawresi rib' re li ninq'e. Li saqi ochoch ak kawresinb'il chik.sa' xb'een kutan re xning'ehinkil li Kab'laju Katun, sa' li (waqib' xkak'aal re li po junio re li chihab' 672), xb'een k'anjel, xtz'amaheb' chiru li cheekal winq naq te' ch'utlaak sa' li ak' ochoch. Chiru nimla ochoch wankatq xjalām u laj taqlanel re Baakal; sa' xmaril li ochoch wank jun jalām u re li ix wib' xjolom, ut sa' li junpak'al wank xjalām u li Ix Muwaan chiru li maql naq yook xk'eeb'al xwankil sa' xjolom laj Kinich Janaab jo' awab'ej re Baakal. Sa' li kutan a'an laj Kinich Jaanab wank beleeb' xkaak'aal chihab' re, xtaw xna'aj sa li eqlaak a'an, li awab'ej xk'ul xb'ihomal ut mayej re naq tewanq sa junajil rikiineb' xyuwa'hil laj Baakal chirix naq ak xwank li xaqab'ank, li awab'ej ut li cheekal winq ke tz'aqonk sa' jun li ch'ol b'eek b'arwi wankeb' xna'aj li oxib' chi ajajw. Naq ak wankeb' chik li cheekal winq b'onb'leb' rilob'aal chi

kaq, wankeb' ke chunlaak sa' xukatq li warib'aal ut kexrin chi k'aam li xsutam li na'jej. Sa' li ochoch li cheekal kextz'ab' li xam chru li jun junq chi eetalil. Renaq li na'jej saqaq ut maak'ahaq maaus aj misiq'ej aran, laj Kinich Janaab xkut ninqalru pom sa' li xam li wankeb' chiru li eetalil. Chiru eb' li junjunq chi eetali xk'e jun xkak'aal chi saqi t'ikr barwi' elchaq laj Unen Kawiil, xk'e jun k'oj sa' xjolom sutb'il chi rax lemtz'unkil pek.

Naq xraqe' li mayejak, Ix Tzakbu Ajaw xtaqla laj Kinich Janaab Pakal re xk'amb'al chaq li aq'ej sa' releb' saq'e, toj sa' li tijleb'aal ochoch li wankeb' wi najteril ajaw. Aran xaqli chiruheb' reetalil laj Balu'n Chan Yoon, Waqxaqlaju'n Yoon ut laj Balu'n Tzakbu Ajaw. Ki xchir sa' lo ochoch re xyamlesinkil jo kama'an xb'aanumank chaq sa' li najej junchik. Naq li awab'ej xb'aanu xk'anjel chiruheb' li eetalil, li cheekal winq kexte li xtasal hu chiruheb' xexyaab'asi li xnawomeb'. Ki k'eemank xloq'al, li cheekal winq kexye resil naq sa li kablajuhil Katun tiklaaq kamsink ut rahilal. Naq eb' li eetalil xekawresimank chaq ut xe mayejaak ru, numtajel aj paab'anel kexk'e rib' sa tzol ut xe'taqe' sa' ru'uj li jutz'il tusb'il pek, b'arwi' xexkanab' chaq ixim, ak'ach, uutz'uuj, wa ut naab'al chik xkomon xe kanaak chiruheb' li eetalil.

Li Junkab'al xk'e chi wa'ak li tenamit chi ninqi ch'och' sek' xib'el wa k'e reeb', li ninq'e yook sa' sahil ch'oolejil. Laj Kinich Janaab Pakal, li yuwa'b'ej ut eb' li cheekal winq ke elchaq chirix baq xeraqe' chaq chi wa'ak ut aran xe'ruk' chaq numtajenaq Balche' toj reetal naq xexawak xb'aan, toj reetal naq xe'xkotahatq ut xe'xchu'rib chirix li ochoch, jwal chu aj chik,

kama'an ajchik xchuhil kama'naq rutz'b'al li na'jej. Ix Tzakbu koko xko'o sa' li xwarib'aal ink'a' xwank sa' li ninq'e. Aran xpatz'mank, chanru naq eb' cheekal winq kexye naq tk'ulmanq rahilal. Xb'aanu li mayejak re kajwi' re xpatz'b'al rosobtesinkil chi xjunil. Yook xiw xb'aaneb' li ajaw mare anchal te' kamq xb'aaneb' chan, Ix Tzakbu xkanab' li nimla ochoch xko'o roch'b'een li ixq wank sa' tz'alam li na ilok re chi qeq chi kutan. Xkube chaq ut xko'o rilb'al li xna'aj b'ar tmuqeq, ak ru chik jun toqol. Laj tz'ak ut eb' li cheekal winq kexk'am sa' rokeb'aal li muqleb'aal li maji' na tzapmank, naq wank chaq chi sa' xko'oheb' sa' li jul b'arwi taahilanq; sa' xyi wank b'arwi' taa ok naq hulaq xhonalil xkamik, aran taatz'apman li toj wank chi teetook. Naq ak xeril li muqleb'aal li cheekal winq, xyeemank naq taab'onmanq li xtib'el chi kaq ut li raq' tk'eemanq chirix, tk'am ajwi' xq'ol. Us chixjunil ab'an nawaj naq tineerochb'eeni naq tinxik chijunajwan, chan.

Naq xerab'i li aatin a'an, kajchik makelub', xye ajwi' reeb' naq ink'a' ketmanq li xtib'el li awab'ej chi moko li ralal naq taakamq. Xkaya li ixq wank sa' tz'alam ut a'an xnaq sa' xch'ool chanru xb'aanuuk chaq re. Ix tzakbu Ajaw ki ok chi yajerk li xmisiq' ink'a' chik sa wank. Naq yook chi numek' li kutan jwal ra ajchik wank ink'a' chik sa nawar, laj k'aak'alehomre xyere naq tixseeraq'ire li xmatk' ut a'an xsume, li yookat xk'ulb'al yookin ajwi' xk'ulb'alwe, chan, nawab'i xyaab' li k'anti' ab'an ink'a' nan naw b'ar nahel chaq. Li seeraq' a'an xk'e xkomon xrahilal li Ix Tzakbu, xyereeb' li wankeb' sa' tz'alam naq tek'e xan b'arwi' na war rajlal q'oqyink, renaq maak'a tril naq

wakliiq, mare anchal tiwe'q' xb'aan. Naq xb'aanumak
a'an xkanab' eek'ank li k'anti' ut li awab'ej ixq nawar
chi sa' xyaalal.

9.12.0.6.18 (junlaju re li po noviembre re li chihab' 672) Xkamik li Awab'ej Ix Tzakbu Ajaw

Naq yook chik chi usaak bayaq li Ix Tzakbu Ajaw, nareek'a naq hulak li maaus aj musiq'ej xch'eb'al chiru li kutan ut q'oqyink nasutleek xb'aan, nareek'a naq na ch'eeek xb'aan li mu, chanchan naq na aj' e xkamsinkil chi junpaat, li xiw yook chi oso'k' xb'aan, mare anchal naq taa usaaq a'an li royb'eni hom. Xkanab' b'eeek chiru li q'oqyink. Naq na el chi b'eeek naxk'am jun xuq' usta wank li saq'e malaj naq nach' li xam chi xk'atq, ink'a chik nahulak sa' li ch'utam li naxaqab', naq yook chi xik sa' junaq b'e, wan honal naq'aajunk wichaqchik xkasut. Naq naxjal raq' jun paat ajwi' nawank chirix narisi wichik, aran naxk'ut naq ink'a' chik jultikre ut yook chu hulak xhonal re q'ajk yal naxsuti ajchik rib'sa' li xneb'aan li nimla kab'l. naxpatz' xwa neek'emankre maji' wi' xnayal ak xpatz'wichik jalan. Junes ki'il q'een nax k'ux maak'a' jalan chik; naxtz'aprib' sa' xwarib'aal, na elchaq kajwi' naq naxik xtz'eqb'alrib'. Naq yook chi nach'ok li xikik, sa' jun kutan nik'a' sa wank naq xsaqew ink'a' chik naru chi wakliik sa' li xch'aat, xreek'a naq xchu'rib' xboq li Ix Kaab Keej (ixq kej re li ruchich'och') nayemankre, xb'oq jun sut chik ut ink'a' na sumeek xb'aa. Xpo', ut xwakli xko'o sa li tz'eqleb'aa ib're k'otak. Naq xchunlaak, xril naq wank jun chakach maak'a' xsa chi xk'atq li roq, sa ' li honal a'an xreek'a naq xk'ob'e' li roq. Sa' junpaat xpisk'ok ut xhilok sa' li jul maak'a' wank aran ab'an xrab'i naq a'an jun maaus aj k'anti'

xtiwokre. Sa' junpaat xechal laj k'anjel xe' xk'am sa' xch'aat. Li cheekal winq koko xexsib'te'e renaq kotz' xmay li xtib'el, ab'an ink'a' xpaab', xko'o li xmayre li k'anti' sa' li xtib'el ut hulak ajwi' rik'in laj Kinich Janaab, li ixq xkanaak chi ink'a' chik na eek'ank li xjunxaqalil.

Li yaab'ak xiikil rik'in xkamik li Ix Tzakbu Ajaw xhulak xyaab' sa' li tenamit jo' junaq kawil iq'. Xb'aanaq li awab'ej a'an jwal naq xe'raj ut xexra sa' li tenamit Baakal, li jwal ra xereek'a naq xkam aneb' li k'iila poyanam. Li cheekal winq xe ok xkawresinkil li xtib'el re xb'omb'al chi kaq ut texk'e jalan jalan chi q'olre re raxpek sa' chi rix. Xyeemank re li Ix Kaab Keej ut li ralal renaq te'tenq'anq re xk'amb'al li k'aru re li awab'ej ut naru ajwi' nak'eemank xmayej hulaj hulaj renaq sahaq chaq xch'ool barwi' xko'o. li Ix Kaab Keej xpatz'ok chanru tb'aanumanq rik'in li mayej xb'aanaq li muqleb'aal tz'apmanq chan, li cheekal winq kechaq'ok usta ink'a nakamsinank naru nak'eemak chi yo'okeb' jo xpatz' a'an. Naq xhelchaq sa' li xwarib'aal sa' ch'ol b'eek kexkub'si chaq. Eb' laj paqonel sa' jun ch'aat ke'xk'am renaq chijunil taa iloq' re. Li Ix Kaab Keej ut li ralal, ak kawal wankeb' xk'amb'al li xeye're. Li xch'ol b'eek ki ok sa' li tijleb'aal xe'b'eek sa' xch'ool saqoonak, xlochmank li saq'enk sa' rokeb' li muqleb'aal ut xk'eemank li xtib'el sa' b'arwi' xk'uub'amank , xuutz'ujimank renaq li xyu'am li Ix Tzakbu Ajaw taaxik chi ilank. Ke' xk'e sa' li xjulel ut kextz'ap chi peren li xtib'el. Li Ix Kaab Keej ink'a' chik naxk'uy xb'aan li yaab'ak jokan ajwi' li ralal, ke' isiik xb'aaneb' laj k'aak'alanel chi junpaat xb'anaq tento naq textz'ap chi tusb'il pek re li muqleb'aal. Yal

b'ayaq naq ab'imankxb'aan yajel laj Kinich Janaab ink'a' sa wank naq xmuqchaq li rixaqil. Naq yook chi tz'apmank chi pek li muqleb'aal jun ajchik ch'ina teeto xkanaak sa' xb'een li rokeb'aal. Li na'b'ej ut alalb'ej yookeb' chi yaab'ak naq yookeb' xch'otb'al xk'eeb'al li pek na okwi' chaq li iq'; ut aran xkanaak li yaab'ak ut li kamenaq xkanaak chi tz'aptz'o sa' li pek. Eb li wankeb' sa rahil ch'oolejil xe'kub'eek chaq li xjolomil aj tz'ak xye reeb' li moos naq taa yuib'amanq jun eeb' sa' xb'een li muqleb'aal.

9.12.11.5.18 (waqxaqib' xkak'aal xb'e li po agosto re li chihab' 683) Xkamik ut Muqb'al laj Kinich Janaab Pakal

Laj Kinich Janaab xyo'ok chik numenaq lajeeb' chihab' chirix xkamik li rixaqil Ix Tzakbu Ajaw. Li cheekal awab'ej yook chi osok' li xyu'am naq nareek'a maanichik nak'ehok xkawil ch'ool maak'a' chik xna chimoko rixaqil maak'a' chik pleetik chi moko maq'ok na'jej, maak'a' chik junajink ib', yal chunchuuk ajchik sa' xna'aj, jaljo'k chi sachk' li k'aux ut li xkawilal. Maak'a' m chik naraj chi moko naxjayali ru, yal kajchik rilb'al li rawinq naxb'aanu ut rilb'al li xch'och b'arwi na awk. Yal kajchik aatinak chirix jo'q'e na uxk li awk naxb'aanu rik'ineb' laj k'anjel sa' pim, rik'in li b'eeek naxb'aanu chaq ki lub' ut kexk'am sa' li nimla kab'l. Yal ralaleb' ajchik nekeilok re, ab'an toj na musiq'ak, li xmisiq' ak yoochik chi elk rik'in, ink'a' chik naab'al kutan kiwank naq xkam.

Laj Kinich Janaab Balam II xsuti chaq b'ar taamuqmanq li xyuwa' Kinich Janaab Pakal. Li cheekal awab'ej xtaqsimank chi tertto toj sa' ru'uj li tusbil ochochil pek, xiikileb' la komonil chirix, maab'ar rilomeb' junaq muquk kama'an. Sa' xyi li na'jej xeeq'asimank eb' li pek xb'aaneb' laj paqonel kamaaq ut eb' li cheekal winq kexkub'si li kamaaq sa' li jul jwal tawi' xq'enal ru li pekatq wank chire li xyi li tusb'il ochoch pek. Sa' xyi xk'uulamank li xtib'el laj Kinich Janaab Pakal, ki tz'aqmank li muqleb'aal ut kitenimank chi pek xb'een. Naq yook chik chixik li chihab', laj Kinich Janaab Balam II xchoy xyiib'ankil li

muqleb'aal b'ar xkanaak li xyuwa', xb'ut chi pek li jul ut xchoy xtzapb'al chi chi tz'ak li tijleb'aal rik'in pak'b'il q'unil pek. Xchoymank ajwi' xtz'iib'ankil ru xmaqlil li nimla kab'l, ut toj anajwank na seeraqimank xwanjik chaq li tenamit Baakal ut li xwankil chaq laj Kinich Janaab Pakal.

9.12.18.5.17 (jun xkak'aal re li po Julio re li chihab' 690) Laj Kinich Janaab Balam II xwa'tesi li Tijleb'aal re li Oxib' chi Ajaw

Junxilaq chik xkamik laj Kinich Janaab Pakal ut Ix Tzakbu Ajaw, Li alalb'ej Kinich Kan Balam II, xk'e xchaqrab' naq taak'uub'amanq oxib' xna'ajej sa' xb'een li pek najt xteram chirix li nimla kab'l. yiib'amanq jun junq reeb' yos ut taak'anjelaq ajwi' re xjultikankil ut xpatz'b'al laj Kinich Janaab Pakal. Naq xhilok sa' rokeb' iq', aran wank xnimalru li tijleb'aal re laj Hun Ajaw, xyuwahil li choxa, k'uub'anb'il sa' ru'uj tusb'il pej wuqub' k'ojar xnajtil. Sa' li kab'la a'an xyiib'amank jun ch'ina ochoch re loq'onink. Sa' tz'e wank xjalam u laj Hun Ajaw jo' junaq poyanam naq yiib'anb'il, yook chi mayib'k. sa' li loq'laj na'jej wank ajwi' reetalil li saaj al xcheekal laj Kinich Kan Balam II yook xpaq'onkil jun toon xche'el yu'am sa' xnaj li xam re chaq li Ix Muwan Mat renaq taa lemtzunq rilb'al chi najt.

Xhilok ajwi' sa' rokeb' saq'e b'arwi wank jun li na'jej jwal kach'in, aran wank li xna'aj laj Kinich Ajaw , xyosileb' li kamenaq), sa' li xwarib'al wank sa li ochoch aran wank ajwi' jun li loq'laj na'jej b'arwi wank xjalam u laj Kinich Kan Balam II, xsa kapak'al re li okeb'aal , wank ajwi' reetalil xyosilal li kamenaq, chiru li eetalil na ilmank li k'ob'leb' re pleetik, eb' reetalileb' laj kamsinel ak kamenaq wank jun li jiq'b'a may sa' xb'eeneb'.

Naq xilok wichik sa' releb' saq'e, aran wank li

xna'aj laj Unen Kawiil, xyosil li ruchich'och'. Chi sa' wank reetalil li winq a'an chan chan jun toon chi k'al, yook chaq chi elk sa' li tz'ab'leb'aal xam re li Ix Muwaan Mat naq wank jun k'oj wan q'uq' chiru, ba'rwi' naxk'utb'esi li xniwal xwankil.

Naq eb' li cheekal winq xe xaqab' li yo'lek re xwatesinkil li ak' tijleb'aal, chi oq'ob' li poyanam xe hulak chiru nimla kab'l re loq'onink ut sa' ch'olb'eek. Xwan li suruk aq' sa' li honal a'an, laj Kinich Kan Balam xtikib' li ch'olb'eek, yokeb' chi taaqeeq xb'aaneb' aj wajb', aj xajonel ut eb' li cheekal winq yookeb' xpaqonkil sa' ch'aat n xalam u eb' laj Hun Ajaw, Kinich Ajaw ut re laj Unen Kawiil, ut toj chi ixb'en wankeb' chaq laj k'amol uutz'u'uj ut mayej. Li ch'olb'eek xtage' sa' li k'iche' chirix li ninqi kab'l, xok yookeb' toj b'arwi' xru li ak'il na'jej re li oxib' li ajaw.

Li na'jej sutsu xbaneb' li komonil re li tenamit Baakl, sa' xyi xaqxo laj Kinich Kan Balam II yook chi ilok sa' choxa. Jo' xyeemank chaq junxil, naq chiru li q'oqyink sa' li (junmay xb'e li po julio re li chihab' 690) naq eb' li wiib' kib, kaalaju Mol, te ril naq ch'utub'aaq eb' li eetalil re: Ix Muwan Mat, Hun Ajaw, Unen Kawiil ilb'ileb' rub'el xjalajik li po rik'in li xyosil li kamaaq, ruchich'och. Laj Kinich Ajaw Kan Balam II xb'icha ru li po ut eb' li wankeb' chiru li choxa, eb' li k'iila poyanam yookeb' ajwi chi b'ichank.

Naq wanko chaq sa' ch'a'ajkilal naq wanko chaq sa'rajb'al ru.

Ix Muwaan Mat kama' an chaq lo qana' po
Xkub'e sa' li ch'och' k'ama' an Sak Kuk

A'an xkolokre lo qa tenamit ut xk'e lo qa awa'b'ejinel.

Chirix a'an Unen Kawiil xkub'si eb' lo Chahim
Re xjolomininkil jo kama' an junaq awab'ej ut
xtiqb'al roq lo k'anjel.

Kinich Janaab Pakal xyo'yo choq awab'ejilal
A'an xwaklesinkre wichik chix junil ut xo xkol chiru
lo xutaan.

Ix Muwaan Mat ut chirix Unen Kawiil
Xe' kam chi majunaqeb xwankilal ut xe' wakli wi'
chik chi yo'yo.

Li qana' po jwal sa sa' li xch'ool sa' li q'o'jyin a'an
Roch b'eeneb' li oxib' xkok'al, jwal china us tawi'.

Chixjunileb' li komonil xe'ning'ehik toj reetal naq
xsaqew, chalen naq li saq'e xhulak chiru ch'och, laj
Kinich Kan Balam II xk'e sa' li xnajeb' li eetalil chi
junqal, Jun Ajaw, Kinich Ajaw ut re li xyuwa' , laj
Unen Kawil sa' li jun junq li xna'aj, na b'aanumak
mayejak rik'in kik' ut wanchik xkomon. Li tz'iib' anb'il
chiru li tijleb'aal naxjultika li xwanjik chaq li Ix
Muwaan Mat ut b'ar elchaq, jokan ajwi' laj Kinich
Janaab Pakal junelik na jultikamank naq a'an chaq
xnimalru awa'b'ej sa' xb'eeneb' chaq chi xjunil li ajaw
ut aj jolominel tenamit.